

FRONTISSA

Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Juny 2019 - núm. 37

editorial

Lluís Puig rebent el premi RECERCAT 2019

Reunió de la junta de la CCEPC a Brussel·les

El passat dia 11 de maig un grup de membres de la junta directiva de la CCEPC i la directora de l'IRMU, es van desplaçar a Brussel·les per mantenir la reunió de junta amb la presència de l'exconseller de Cultura i expresident de l'IRMU Lluís Puig, tal i com s'havia acordat a la reunió de junta anterior celebrada el dia 9 de febrer a Arbúcies.

Per altra banda, en haver rebut el premi RECERCAT a Cervera el passat 4 de maig, durant el dinar se li feu entrega del diploma, la litografia i la ceràmica pròpia dels premis RECERCAT, tal i com s'havia anunciat en l'acte de Cervera.

A la tarda tingué lloc la reunió de junta a la seu del Casal Català de Brussel·les

amb la presència de la seva presidenta i d'altres membres de la seva junta. Cal recordar que el Casal Català de Brussel·les és objecte de l'estudi de la beca "Terra d'Ateneus" que convoca l'IRMU i la Federació d'Ateneus.

L'estada al Casal Català va concloure amb la presentació del número 12-13 de la revista Mirmanda: "D'Argelès a Calais [i Brussel·les]. Els no-llocs de l'exili. La república catalana". La presentació anà a càrrec de Geoffroy Lourdou amb les intervencions de Lluís Puig i Josep Santesmases moderats per M. Carme Jiménez. També es comptà amb la presència de l'exconsellera d'Agricultura Meritxell Serret.

Reunió de junta de la CCEPC al Casal Català de Brussel·les.

Coordinadora
de Centres
d'Estudis de
Parla Catalana
CCEPC

Premi Nacional de Patrimoni Cultural 2007

sumari

des de la universitat

Història local i didàctica de la història

pàg. 2

una imatge, una història

Les primeres eleccions municipals democràtiques a Palma

pàg. 3

coneguem els centres d'estudis

El Museu Arxiu de Santa Mataró-Centre d'Estudis Locals de Mataró

pàg. 4-5

ccepc

Jornades sobre historiografia local

pàg. 6

Dues exposicions en itinerància

pàg. 7

institut d'estudis catalans

II Congrés del Món de la Masia: «Una mirada de futur del territori rural català»

pàg. 8

institut ramon muntaner

Un pas més... connexió necessària amb Europa

pàg. 9

l'entrevista

Entrevista a Josefina Salord Ripoll

pàg. 11-13

la finestra

Inventari del "Pobles Abandonats", un projecte de país per a un patrimoni incalculable

pàg. 14

arxiu

L'Arxiu Fotogràfic de Barcelona

pàg. 16-17

museu

El Museu Marítim de Barcelona

pàg. 18-19

resenyes i novetats

pàg. 20-23

Història local i didàctica de la història

Els estats-nació, també l'espanyol, van utilitzar la història, des de finals del XIX per inculcar valors patriòtics i de submissió a les estructures socials. La història no es concebia com a ciència, sinó com un relat que servia per adoctrinar. La història que s'impartia a les aules explicava molt, però no demostrava res i l'única opció metodològica que donava als alumnes era exercitar la memòria. Aquests trets, cosa inversemblant, encara continuen vius. L'Estat espanyol, encara avui, cuida gelosament el control dels programes educatius i singularment els d'història que s'imposen a partir de lleis orgàniques que són prescriptives per damunt de l'ordenació autonòmica. La idea de que la funció de la història es adoctrinar patriotes espanyols continua ben viva i sovint els virulents atacs que ha patit l'escola catalana, en els darrers decennis, responen a aquesta mentalitat. Tot plegat encara domina la arcaica idea de que la història no es una ciència, sinó un relat que s'ha d'assumir sense crítica.

Contra aquesta visió es van manifestar des de finals del segle XIX pensadors emergents de l'Escola Nova que preconitzaven un apropament a la geografia i la història a partir de la pròpia experiència i vivència dels alumnes. Gent com Rafael Altamira a Espanya o Pau Vila, Carles Soldevila o Enric Bagué a Catalunya, van impulsar un ensenyament del passat en interacció amb l'entorn. Es tractava d'un gir copernicà en tant que la història passava a considerar-se com una ciència, i s'abordava amb mètode científic a partir d'evidències, i en cap cas s'entenia com una ideologia a les aules. Òbviament la pràctica del mètode de l'historiador a les aules exigia sortides per treballar en l'entorn: monuments, ruïnes, estructures, persones d'edat, arxius, museus... compartien protagonisme amb les aules. La història local, la que es podia experimentar des de o a tocar de l'aula, es convertia en subjecte i objecte de la història escolar.

Tanmateix l'ensenyament preconitzat per l'Escola Nova, mai va ser dominant. A Catalunya solament durant el període republicà i singularment durant la Guerra Civil va tenir un desplegament hegemònic. De fet els programes escolars elaborats pel CENU (Consell de

l'Escola Nova Unificada) durant el 1938 són els més progressistes i científicament congruents mai elaborats a Catalunya.

En el context de l'autonomisme postfranquista l'ensenyament de la història no va millorar. L'Estat va mantenir de manera fèrria el control de programes, i la Generalitat, sense massa imaginació es va acomodar a la situació. Certament que els moviments de renovació pedagògica van mantenir la flama de la necessitat d'unes ciències socials arrelades al medi, sobretot a l'ensenyament primari, però mai hi va haver una generalització de criteris quant a optar de manera decidida per la història local o per un ensenyament aprenentatge de la història basat en aspectes metodològics.

En el context autonomista l'ensenyament de la història va entrar en una fase de decadència fàctica propiciada de manera indirecta per les autoritats educatives de Catalunya. Durant el segle XIX el moviment de la Renaixença havia optat per un perfil identitari que va portar a una espectacular recuperació de la història i el patrimoni. Contràriament a la Catalunya de finals del XX i principis del XXI els partits autonomistes optaven per una construcció de país no identitària, i de resultes procedien a una minorització de la història del propi país i de la història en general, i de qualsevol iniciativa en història que pogués qüestionar les estructures de poder colonials. En l'escola catalana del període no hi va haver cap mesura tendent a facilitar la potenciació de la història: ni laboratoris d'història, ni consideracions serioses envers la història local... Algunes mesures paral·leles de biaix didàctic, com ara la creació del

Museu d'Història de Catalunya aviat van ser arraconades tot col·locant el museu en una via morta d'inoperància i de manca de programa i objectius.

Tanmateix la història local es la mosca que sempre torna i les iniciatives de renovació pedagògica no s'han aturat, i la gent que pensa sobre el tema té ara poderosos aliats gràcies a les noves tecnologies. La revolució didàctica està en marxa. Museus, jaciments, centres d'interpretació, arxius, centres d'estudis, espais històrics i institucions diverses ofereixen suggerents opcions a les escoles per aproximar-se al que en definitiva són marcs d'història local. Hem entrat en una nova dialèctica perifèria-centre quant a didàctica de la història. Ara són les iniciatives locals o si voleu glocals, amb productes suggerents, les que estan arrossegant als centres d'ensenyament cap a la consideració de la història local, i aquesta tendència es imparabile.

D'altra banda les noves tecnologies incideixen també en dialèctiques locals, glocals i globals. Gràcies a la xarxa podem accedir a cartografia, foto-plànols i iconografia fins a límits insospitats i això també afavoreix i reforça els estudis i pràctiques en el context local. Igualment pel que fa a la geolocalització a partir de GPS i, òbviament, tot allò referent als SIG aplicats al coneixement del passat. La aliança entre tecnologies i treballs de camp porta també a una nova dinamització dels entorns d'història local i encara podríem aventurar que a curt termini la simulació computacional, que tindrà un bon desenvolupament en espais propers a l'escola, pot transformar radicalment els conceptes de didàctica de la història.

La bretxa digital afavorirà sense dubtes, en l'entorn de la didàctica de la història, el paper de la història local. Però aquest repte de futur no només és pels docents. La viabilitat de futur exigeix que els historiadors locals també comencin a moure's i a superar una bretxa digital que ara per ara està allunyant les humanitats de la nova modernitat.

FRANCESC XAVIER HERNÁNDEZ CARDONA.
CATEDRÀTIC DE DIDÀCTICA DE LES CIÈNCIES
SOCIALS. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

Les primeres eleccions municipals democràtiques a Palma

L'abril de 1979 es convocaren les primeres eleccions municipals democràtiques després de la dictadura franquista, eleccions que eren esperades des de feia temps i que s'havien anat retardant durant el procés cap a la democràcia. Se celebraren després d'una intensa campanya electoral un mes després d'unes eleccions generals a les quals la força del partit del govern, UCD, era palesa així com la del segon partit, el PSOE.

El bipartidisme imperfecte que ja existia a les eleccions municipals va trontollar. Així i tot a Palma, UCD va ser la força més votada amb 13 regidors i més d'un 44% de l'electorat; el PSOE obtenia 11 regidors amb un 35% dels vots. El PCE obtenia 2 regidors amb un 8,8% de l'electorat, i el PSM, organització política d'esquerres procedent de la federació de partits socialistes i amb un important component nacionalista, obtenia 1 regidor. La participació en aquelles eleccions municipals va ser gairebé d'un 55% del cens.

Es formava un govern municipal d'esquerres presidit pel socialista Ramon Aguiló Munar entre un entusiasme generalitzat a la plaça de l'Ajuntament

i en el saló de sessions. En aquells moments participaven en les candidatures i a les organitzacions polítiques, veïnals, sindicals, culturals i ecologistes uns ciutadans amb ganes de gran transformació i amb projectes pensats des de la utopia.

El gener de 1979 havia acabat, després de 17 dies, l'ocupació de Sa Dragonera amb l'objectiu de frenar la seva urbanització. El mes de febrer del mateix any, a Palma, havia tingut lloc una important manifestació feminista, el sindicalisme —sobretot d'hostaleria i construcció—, donava forces de vitalitat igual que tot un conjunt d'associacions de veïnats que rompien la dinàmica associativa de les barriades del movimiento.

Al mes d'abril de l'any anterior havia tingut lloc una vaga d'ensenyament i del calçat. La victòria de la ciutadania amb la reivindicació del Parc de Mar enfront del projecte d'aparcament també va ser emblemàtica. El darrer ajuntament de la dictadura ajornava el projecte i la victòria de les esquerres a la ciutat de Palma es produïa al mateix temps que a altres grans ciutats.

Els aires democràtics i les ganes

d'avançar s'espargien a dins una ciutadania reivindicativa, però que a la vegada també manifestava un gran esperit constructiu.

La majoria d'esquerres a l'ajuntament es va distribuir les responsabilitats de les àrees de govern, i mentre que el PSOE controlava la majoria de les àrees, el Partit Comunista gestionava Urbanisme i Habitatge i també Circulació, i el PSM Vies i Obres que bescanviava posteriorment per Educació.

Un dels objectius de part dels grups d'esquerres era el de la participació ciutadana. Es plantejaren alguns canals de participació. De l'acció de govern i dels objectius que l'impulsaven, cal destacar la revisió del Pla General d'Ordenació Urbana, les primeres fases del Parc de la Mar, la reforma circulatòria, la creació del patronat municipal de llars d'infància, el centre de planificació familiar, etc.

Per una altra banda es va donar un gran impuls a les festes populars així com les primeres passes de la reforma educativa i de promoció cultural.

SEBASTIÀ SERRA BUSQUETS (UIB)

El Museu Arxiu de Santa Mataró-Centre d'Estudis Locals de Mataró

El Museu Arxiu de Santa Maria és la institució que des de 1946 té cura de la gestió del patrimoni històric, artístic i cultural de la parròquia de Santa Maria de Mataró, la més antiga del terme i única a la ciutat fins a finals del segle XIX. L'estatge del carrer de Beata Maria, alhora que és arxiu i centre d'estudis locals, allotja una sala d'exposicions temporals sobre temes d'història local, mentre que els àmbits del Museu estan repartits en diferents estances de la basílica, entre els quals destaca el conjunt barroc dels Dolors.

El Museu Arxiu de Santa Maria és una institució modesta amb tot just una trentena d'associats, però amb més de cent cinquanta subscriptors de les publicacions que s'editen. L'equip actual incorpora doctors, llicenciats, professionals i persones d'oficis diversos. En l'àmbit eclesial català, el model d'aquest museu arxiu és del tot peculiar: que una colla de voluntaris laics vinculats a la parròquia es facin càrrec de la protecció, tractament i difusió del patrimoni amb cotes serioses de professionalitat, no és un fenomen habitual.

L'antiguitat de la institució

Després de la desfeta de la Guerra, Lluís Ferrer i Clariana, treballador incansable pel patrimoni religiós, dedicà els seus esforços a agrupar en un sol arxiu tots els fons documentals de Santa Maria i feu possible que les obres artístiques que restaven dempeus es conservessin. En la primeríssima postguerra, fundava el Museu Arxiu, ara fa 73 anys. I ja aleshores creà el Centre d'Estudis Històrics Pare Rius, una primera iniciativa que impulsà estudis, conferències i opuscles.

Amb la mort de Ferrer l'any 1970, un equip liderat per Manel Salicrú i Puig, arquitecte tècnic i historiador autodidacta, prengué el relleu amb un renovat plantejament que, al llarg dels anys, ha trobat la col·laboració institucional necessària i ha forjat el Museu Arxiu del segle XXI.

Enguany que el Museu Arxiu ha rebut el premi Recercat 2019, ens cal un reconeixement a les persones que van propulsar l'entitat a partir de 1974, enmig de les ànsies irrefrenables per recuperar el nostre país. Un record pels que

no hi són: Manel Salicrú, Rafael Soler, Marià Ribas, Esteve Albert, Miquel Sala, Aureli Rugama i Joaquim Llovet.

La singularitat de ser museu i arxiu

El Museu Arxiu custodia un arxiu històric amb tota la documentació generada per la parròquia de Santa Maria al llarg dels segles i, a més, gestiona gran nombre de fons, aportacions de particulars, associacions i empreses. Això vol dir que disposem dels documents originals a casa mateix, que en garantim la seva conservació i la seva accessibilitat; que disposem de biblioteca especialitzada, d'hemeroteca, de milers de partitures musicals i d'una col·lecció ingent d'imatges fotogràfiques; que conservem les tres sèries més preuades pels genealogistes, 105 volums de baptismes, matrimonis i òbits, tots digitalitzats i avui consultables via un sistema d'intranet que ha estat molt ben rebut pels estudiosos.

El Museu Arxiu gestiona també un museu, el número 119 en el Registre General de Museus. Té obertes quatre seccions monogràfiques repartides en

Coberta de la revista *Fulls del Museu Arxiu* de febrer de 2019. Nascuda l'any 1978, edita estudis de recerca inèdits d'interès per a Mataró i la seva comarca. Actua de portaveu de les activitats de la institució, alhora que divulga part de la important documentació del propi arxiu.

Lluís Ferrer i Clariana, treballador incansable pel patrimoni religiós, va fundar el Museu Arxiu l'any 1946.

Porta principal del Museu Arxiu, un dia de 2017 en què era oberta la sala d'exposicions amb la mostra sobre l'obra de l'arquitecte municipal Lluís Gallifa i Grenzner.

Manel Salicrú i Rafael Soler, els impulsors de la segona etapa del Museu Arxiu, en una taula rodona, l'any 2009.

Aspecte de la sala polivalent el dia de novembre de 2018 en què es presentà l'opuscle dedicat a l'historiador Antoni Martí. A les parets, la mostra de fotografies del Mataró de fa 100 anys, de Lluís Pineda Cabanyes.

sengles espais del conjunt de la bàsica: el conjunt barroc dels Dolors, la secció de les santes Juliana i Semproniana, la de la confraria del Roser i la Sala de Síntesi, recorregut de la història de la parròquia a través de les peces artístiques més significatives.

El compromís de ser centre d'estudis

Allotjant un arxiu i un museu rellevants, la voluntat d'implicació comporta un pas endavant: esdevenir centre d'estudis. El camí estava marcat. L'entitat es va comprometre a promoure la investigació, l'intercanvi i la difusió d'estudis històrics, arrelats al territori, i no només referents als temes relacionats amb l'església, sinó oberts a Mataró i comarca en totes les disciplines de les ciències socials. Són tres les cares visibles d'aquest compromís:

1. FULLS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

Fulls és una revista de divulgació històrica, de periodicitat quadrimestral, degana en l'àmbit català, amb 41 anys de vida, 123 números i més de 200 estudiosos col·laboradors. Es fa ressò puntual i crític de les notícies en l'àmbit del patrimoni cultural mataroní i actua de portaveu de les activitats de la institució, alhora que divulga part de la important documentació del propi arxiu.

La revista, nascuda al 1978 amb pàgines mecanografiades, va significar la represa del tractament de temes i polèmiques en el camp de la historiografia local que havien quedat massa temps arraconats en l'anèmia cultural dels decennis anteriors. Per la seva constància i la seva qualitat, pel seu to interdisciplinari i llunyà de l'especialit-

zació excessiva, és una revista del tot consolidada.

2. SESSIONS D'ESTUDIS MATARONINS

Des del 1984, hom celebra una trobada anual de tres hores, una tarda de dissabte de finals de novembre. Es tracta de la Sessió d'Estudis Mataronins, un espai on els joves i no tan joves que investiguen presenten comunicacions de format breu sobre qualsevol aspecte de tipus històric, arqueològic, geogràfic, etnogràfic, etc., en l'àmbit de Mataró i el Maresme.

Passats 35 anys, hom segueix apostant per aquest model de tribuna lliure de comunicació i intercanvi entre historiadors i historiadores. La diversitat i la rellevància dels continguts que generen les Sessions, fòrum obert de recuperació i estudi del passat, són un referent per a la investigació de la història de Mataró i del Maresme.

Tots els continguts de les Sessions es publiquen en volum de format paper un any després de celebrada la trobada. En els darrers anys, solament es publiquen els resums de les comunicacions, això sí acompanyades d'un CD amb la versió sencera dels treballs que també, igual que els estudis de la revista Fulls, es poden consultar a www.raco.cat.

3. EXPOSICIONS I CONFERÈNCIES

El 1985, l'entitat establí la seva seu social al carrer de Beata Maria, una casa de còs de tres plantes. A la planta baixa, la sala polivalent ha acollit anualment dues o tres exposicions temporals, sempre de temàtica monogràfica. Normalment són de producció

pròpia i serveixen per donar a conèixer els fons documentals de l'arxiu, però puntualment s'han programat mostres en col·laboració amb altres entitats, famílies o persones.

També anualment s'han organitzat, de mitjana, entre dues i tres conferències, taules rodones o presentacions, coincidint amb efemèrides i/o convidant historiadors o historiadores de reconeguda vàlua a presentar treballs recents.

La nostra aportació

La comarca del Maresme és d'una potència historiogràfica considerable. Els Premis Iluro creats l'any 1959, i les publicacions de les entitats i els centres d'estudi de viles i ciutats han generat un corpus acadèmic molt rellevant. L'aportació del Museu Arxiu al panorama del territori és aquesta: gairebé 500 estudis inèdits publicats a la revista Fulls, i gairebé 600 comunicacions de petit format en les Sessions d'Estudi. A banda, exposicions i conferències de periodicitat regular, i un arxiu sempre obert.

El Museu Arxiu s'ha consolidat com a equipament de primer ordre en el teixit cultural de la ciutat de Mataró. Per totes les activitats, comptem amb la col·laboració de l'Ajuntament de Mataró, com també de l'Institut Ramon Muntaner. Som presents al Patronat de la Fundació Iluro, a la Comissió Municipal de Nomenclàtor i al Consell Municipal del Patrimoni. La institució ha generat i genera confiança.

NICOLAU GUANYABENS I CALVET, DIRECTOR

Jornades sobre historiografia local

El dimarts 29 de maig va tenir lloc a l'Aula Magna de l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la diputació de Lleida, la presentació de la publicació que recull les aportacions realitzades a la primera jornada sobre historiografia local i comarcal celebrada al mateix lloc la tardor de 2017 i centrada en la temàtica de la Segona República.

Amb aquest volum, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, l'Institut Ramon Muntaner, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Fundació Pública de la Diputació de Lleida i l'editorial Afers, inaugurarem la col·lecció "Historiografia Local".

Les tres entitats impulsores d'aquesta iniciativa volem mostrar i posar en valor la immensa producció de la historiografia local i comarcal a l'àmbit dels territoris de parla catalana. Cada dos anys es plantejarà un estat de la qüestió o balanç historiogràfic sobre una temàtica o període històric treballat per centres i instituts d'estudis, ajuntaments i altres institucions d'àmbit local i comarcal.

La temàtica triada per a estrenar la col·lecció ha estat la Segona República, estructurada en diversos àmbits: els corrents polítics, el poder local, les dones, la premsa local, transmissió i moviment d'idees, cultura, associacionisme, ensenyament i conflictivitat social. La presentació va anar a càrrec del professor jubilat de la UDL, Jaume Barrull.

Segona edició

Ja és tot previst per a l'organització de la propera jornada, que tindrà lloc el dissabte 9 de novembre també a l'Aula Magna de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida

Per a aquesta ocasió el període triat es centrarà en "**Els orígens de l'època contemporània. Primera meitat del s. XIX.**" **Homenatge a Josep Fontana**

S'obrirà el programa amb una ponència de Ramon Arnabat que tractarà la vinculació de Josep Fontana amb la història local i amb el tema de la jornada.

Els temes a estudiar, s'estructuren

en els següents àmbits:

Guerra i territori. Rafael Zurita (Universitat d'Alacant).

Poder local i revolució liberal (formació de l'estat liberal). Josep M. Pons (URV).

Cultura, mentalitats, circulació d'idees, premsa, teatre, cultura popular, identitats. Jordi Roca (URV).

Agricultura, propietat i pluriactivitats. Enric Vicedo (UDL).

Activitats protoindustrials / industrialització. Llorenç Ferrer (UB).

Món del treball / gremis / sindicats / grups socials / conflictivitat. Mercè Renom (UB).

Població – demografia. Joana Maria

Pujades (CED / UB).

L'estructura de cada estudi de l'estat de la qüestió, inclourà els següents apartats:

1) Marc general.

2) Aportacions des de la història local/comarcal, sobretot la dels darrers 10 anys: comentaris generals o de casos.

3) Bibliografia a banda.

La publicació, a més dels treballs presentats, tindrà un annex amb els tres textos escrits per Fontana, publicats en diferents publicacions i que parlen de la importància de la història local.

El programa de la jornada omplirà el matí i la tarda i la inscripció a la mateixa, serà gratuïta.

Nou centres d'estudis adherit a la CCEPC

Associació CMES - Col·lectiu per a un nou Model Energètic i Social Sostenible.

Amb seu al carrer Llorenç Artigas, 4. 08028 Barcelona. Nombre de socis: 69. Fundació: 2012.

Correu-e: cmes2012@gmail.com Web: www.cmes.cat

Els fins de l'associació són:

La recerca, estudi, difusió i reflexió, en àmbits tècnics, socials, econòmics, fiscals, polítics, etc. de la greu situació actual dels recursos energètics a nivell mundial.

L'elaboració de propostes alternatives, energètiques i socials, en els àmbits esmentats, per a assolir una clara reducció en els consums de recursos energètics i materials, tot mantenint la qualitat de vida.

Treballar per una modificació d'hàbits, costums socials i sistemes productius, per l'ús de les energies renovables i per l'eficiència energètica, fent incidència en la presentació de noves propostes sobre polítiques i gestió d'infraestructures energètiques.

Col·laborar amb persones i institucions en diferents àmbits, com ara el local, el comarcal, el nacional i l'internacional, per tal d'aconseguir els objectius.

Van col·laborar estretament en l'organització del X Congrés de la CCEPC "Recursos i territori. Perspectiva històrica i nous equilibris".

Dues exposicions en itinerància

Exposició Patrimoni oblidat, memòria literària

Patrimoni oblidat. Memòria literària.

El gener, a Picanya, va acabar la itinerància pel País Valencià i l'exposició ha tornat a Catalunya, on ha visitat el Museu Etnològic del Montseny La Gavella (Arbúcies) a petició del Centre d'Estudis Selvatans; la seu de la Fundació Bosch i Cardellach de Sabadell; el Centre d'Interpretació de la Guerra Civil Ermengol Piró (Alcoletge), programada pel Centre d'Estudis Comarcals del Segrià; la Casa de Cultura Vila-Puig, de la mà del Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze del Vallès i la sala d'exposicions de l'Ajuntament de Gelida, on és aquest mes de juny, programada pels Amics del Castell de Gelida.

Excepte la tercera setmana d'octubre, quan viatjarà a Calonge, durant el període de juliol a desembre de 2018 l'exposició està disponible per a programar-la a petició dels centres. Si hi esteu interessats, contacteu amb la secretària de la Coordinadora.

Des de la seva inauguració, el 2016, fins ara, l'exposició ha visitat 41 localitats.

Espai i Festa. La transformació festiva de l'espai urbà a les viles i als barris de Barcelona.

Aquesta exposició és una iniciativa dels grups d'estudis de la ciutat de Barcelona, coordinada per la CCEPC i l'IRMU. Ha gaudir d'un ajut de l'Ajuntament de Barcelona i de la Generalitat de Catalunya.

El treball de camp desenvolupat ha donat lloc a un ampli fons d'imatges (en alguns casos inèdites) provinents de fons fotogràfics particulars, de la xarxa d'arxius de districte i de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

L'exposició, ofereix una documentada i extensa panoràmica del que és i ha estat històricament, a les viles i als barris de la ciutat de Barcelona, el costum de guarnir les places i els carrers en motiu de festa. Es pretén donar a conèixer la vigència i posar en valor aquesta manifestació social i acció creativa, reconeixent la tasca dels que la van fer i encara la fan possible.

Els catorze plafons de l'exposició s'estructuren en cinc àmbits: presentació (crèdits, participants); l'espai i la tradició d'ornamentar-lo (anecedents); l'espai ornamentat (carrers, places, sostres, façanes, balcons, terres); tipologies i materials d'ornamentació (envelats, cobricelats,

catifes, portalades, elements volumètrics, llum, fusta, papers, vegetals, etc) i els destinataris i els autors dels guarnits.

La mostra va ser inaugurada el dia 21 de febrer a la seu de la Fundació Festa Major de Gràcia, amb la participació de M. Àngels Blasco, Directora General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals de la Generalitat de Catalunya.

Després l'exposició ha viatjat a Cervera, amb motiu de la celebració del Recercat, i al Centre Artesà Tradicionari. El calendari de reserves és ple tot aquest 2019, amb programacions al Poble-sec, Sants, Ciutat Vella, el Clot, Sant Andreu de Palomar i a Sarrià – Sant Gervasi. Les entitats la poden demanar per a qualsevol data del 2020.

Es pot accedir a la informació i als continguts de l'exposició a <https://www.irmu.org/irmu/espaiifesta>

Participants en l'exposició "Espai i festa"

II Congrés del Món de la Masia: «Una mirada de futur del territori rural català»

Del 13 al 15 de març del 2019, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans i organitzat per la ICEA, filial de l'IEC, va tenir lloc el 2on Congrés del Món de la Masia "Una mirada de futur al territori rural català". Amb un contingut més específic, el 2017 es celebrà la jornada tècnica "Nous usos de la masia".

Conscients de la situació que estem vivint de traspàs de persones del món rural a les ciutats, hem organitzat aquest congrés amb l'objectiu de rebre coneixements i debatre temes d'actualitat. Per aconseguir-ho, hem organitzat els tres dies en els diferents blocs per continguts segons les comunicacions, rebudes per persones de forma lliure, responent a la primera circular on es proposaren diversos temes.

S'ha organitzat prioritzant el debat, de cada bloc, per tal de donar veu a qui interessen. Han obert els matins conferències de temes claus, exposades per persones coneixedores. Igualment a l'inici de cada bloc, una persona tècnica presentà aspectes destacats i concrets.

Dues taules rodones han incidit pel contingut. La primera: despoblament del món rural amb participació d'entitats territorials i la Diputació de Barcelona. La segona, amb el títol "Reptes de futur: una necessitat de futur", dona nom al congrés. Mostra l'interès per el futur: traspàs energètic, la dona i el món rural, llei d'espais agraris i patrimoni rural, in-centiu territorial.

La demografia, centrà l'interès per la permanència o retorn, de dones i joves. S'hi presentaren projectes, com "Cowocat rural: el Coworking com a eina de desenvolupament rural", a càrrec del Consorci Intercomarcal d'Iniciatives Sociològiques de Ribera d'Ebre-Terra Alta.

Canvi climàtic i noves tecnologies: el big data, el problema de l'aigua, amb projectes, com Life Clinomics: oportunitats, reptes de

Sessió inaugural del II Congrés del Món de la Masia.

l'economia local i la societat per adaptar-se al canvi climàtic, foren presentats per l'Unió de Pagesos, la Diputació de Barcelona, l'Oficina Catalana del Canvi Climàtic i Bcn Smart Rural. Gestió Integral de l'espai agrari i estratègia intel·ligent de reconexió camp-ciutat a càrrec de la Diputació de Barcelona, tancaren el primer dia.

El segon dia es dedicà a l'edifici de la masia, començant pel seu coneixement segons la seva història i evolució. Els nous usos a través de les rehabilitacions conformaren el segon bloc i s'acabà amb una mirada de l'administració.

Innovació territorial, ja al divendres, mostrà la tendència amb una aposta, entre altres, sobre el paisatge. El turisme és una de les sortides actuals.

S'acabà dedicat a polítiques, plans i programes nacionals, amb projectes com: LEADER: Innovació en el medi rural o La xarxa europea d'accés a la terra: trajectòria i reptes. Presentat per Xarxa de Custòdia del Territori.

Amb la participació d'entitats,

institucions territorials, la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, universitats o sindicats i persones autònomes tenim un coneixement més complet d'aquesta realitat.

Dionís Guiteras, vicepresident primer i President de l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona i Jordi Sala, president de la ICEA-IEC, tancaren l'acte.

ASSUMPTA SERRA I CLOTA
COORDINADORA DEL CONGRÉS, ICEA- IEC

Un pas més... connexió necessària amb Europa

Aquest mes de maig hem estat treballant en dos projectes que tenen com a objectiu la projecció internacional de la recerca i l'activitat cultural realitzada des dels centres d'estudis.

Els dies 16 i 17 de maig van tenir lloc la primera reunió de coordinació i jornada tècnica de presentació del projecte Cultura Euroregió 2018 "La Cultura oral dels paisatges agraris de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània".

El projecte està coordinat pel Consell Insular de Mallorca i té com a socis l'Institut Ramon Muntaner, participat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, i l'entitat Prioritat per Catalunya, i "Le Saloir" vinculat a la mairie de "Roquefort-sur-Soulzon" per part d'Occitània.

El projecte pretén documentar, posar en valor i donar a conèixer els elements immaterials lligats als processos de transformació paisatgística que han derivat dels canvis de l'agricultura i els processos productius i recuperar la memòria a partir dels testimonis orals. La recollida de la informació es realitzarà sobre la base de la metodologia dels diferents inventaris de patrimoni cultural immaterial que s'estan realitzant i que se fonamenta en l'Inventari de Patrimoni Cultural Immaterial de les Terres de l'Ebre que va ser impulsat per la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i en què també van participar l'Institut Ramon Muntaner i el Museu de les Terres de l'Ebre entre el 2015 i el 2017. La informació recollida serà transferida de nou a la comunitat a través de materials expositius que seran el resultat del treball en col·laboració dels agents participants.

En el cas de Palma la recerca se centrarà entorn a la memòria relacionada als Molins d'extracció d'aigua del Pla de Sant Jordi; en el cas de

Reunió a Mallorca del projecte "La Cultura oral dels paisatges agraris de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània".

Catalunya se centrarà en el paisatge agrícola del Priorat i es vincularà a la candidatura Montsant-Priorat-Siurana per entrar a la llista de Patrimoni Mundial de la UNESCO en la categoria de paisatges culturals. El paisatge proposat il·lustra la mil·lenària i continua interacció entre l'home i la natura, i l'evolució del paisatge i la societat al voltant de l'explotació agrícola al Mediterrani; i en el cas d'Occitània se centrarà en el recorregut que les "cabanières" realitzaven per poder realitzar la seva tasca vinculada a la producció del formatge Roquefort i en la transformació d'aquest paisatge.

La jornada tècnica de presentació del projecte va comptar amb les intervencions el Dr. Andreu Ramis per parlar de patrimoni immaterial, paisatge i memòria col·lectiva i del Dr. Vicenç Rosselló.

En els propers mesos s'iniciarà el treball de camp i està previst que es realitzaran dues noves trobades a Roquefort i al Priorat.

En total, en la novena edició de l'Euroregió Pirineus Mediterrània que fomenta la cooperació cultural euro-regional es van presentar 18 projectes i se n'han concedit 8.

L'altre projecte s'ha fet en col·laboració amb l'Institut Ramon Llull. Es tracta del projecte Llibre Ebrenc Internacional - Estada d'alumnes internacionals a la Fira del Llibre Ebrenc

Entre el dia 29 de maig i el dia 2 de juny estudiants de diferents universitats internacionals de la Xarxa Llull han participat en un seminari pensat per apropar-los al coneixement de la llengua i la literatura catalanes. El seminari ha tingut lloc a la seu de l'Institut Ramon Muntaner, un dels organitzadors, i s'ha emmarcat en la Fira del Llibre Ebrenc i en la fira d'espectacles de Litterarum Móra d'Ebre, amb la qual cosa les alumnes han participat en diverses de les activitats que es proposen en aquestes

Intervenció de M. Carme Jiménez, directora de l'IRMU, en la reunió del projecte europeu a Mallorca.

Presentació del projecte "Patrimoni oblidat, memòria literària" en l'estada d'alumnes internacionals a la Fira del Llibre Ebrenc.

Ruta comarcal Artur Bladé i Desumvila per la Ribera d'Ebre a càrrec de Josep Sebastià Cid.

dues fires, a més, han visitat diferents espais de la Ribera d'Ebre i han conegut el seu patrimoni literari. Aquesta activitat s'ha realitzat conjuntament amb l'Institut Ramon Llull, ha comptat amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes i la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre, els Serveis Territorials de Cultura de les Terres de l'Ebre, l'Associació Cultural la Riuada de Móra d'Ebre i l'Associació Cultural Artur Bladé i Desumvila de Benissanet. També ha comptat amb el suport de l'Obra Social la Caixa.

Aquesta estada, pensada també per a establir contactes amb universitats d'altres països europeus, té com a objectiu, entre altres, que els participants puguin conèixer de primera mà la literatura i el patrimoni cultural ebrenç; projectes de llengua i literatura catalanes fets des dels centres d'estudis; autors i espectacles en llengua catalana; la convocatòria de la Beca Joan Veny i estudis de diversitat i estandardització lingüístiques. És una manera d'establir contactes amb universitats d'altres països europeus.

L'objectiu ha estat que les alumnes coneguessin de primera mà la literatura i el patrimoni cultural ebrenç; projectes de llengua i literatura catalanes amb experts; autors i espectacles en llengua catalana; la nova convocatòria de la Beca Joan Veny i estudis de diversitat i estandardització lingüístiques. Així, el dia 29 de maig, les estudiants van gaudir

d'un tast literari d'escriptors ebrençs: van descobrir l'obra d'Artur Bladé i Desumvila de la mà de Xavier Vega (Llicenciat en filosofia i ciències de l'educació per la Universitat de Barcelona), van poder conversar amb els escriptors Miquel Esteve i Andreu Carranza i van conèixer l'obra col·lectiva d'autors ebrençs Assassins de l'Ebre. Dijous 30, es van presentar projectes de recerca local com l'exposició Patrimoni Oblidat, memòria literària o Estiu literari al Maestrat i es va realitzar una ruta històrica i literària a Miravet a càrrec dels guies especialitzats de l'empresa Terra Enllà. La proposta es va centrar en la literatura vinculada a la Batalla de l'Ebre i també va posar atenció a l'autor local Roc Llop. El divendres 31 va tenir lloc una presentació d'autors presents enguany a Litterarum, mentre que el dia 1 de

juny van participar en la Jornada del Llibre Ebrenc 2019 que tenia com a objectiu posar en valor els dietaris i els llibres de memòria com a eines per a la recerca. A la tarda, l'activitat va concloure amb la ruta comarcal Artur Bladé i Desumvila de la ma de Josep Sebastià Cid.

La Fira del Llibre Ebrenc està organitzada per l'Institut Ramon Muntaner, l'Ajuntament de Móra d'Ebre i el Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, amb la col·laboració del Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre, la Institució de les Lletres Catalanes i la Diputació de Tarragona.

Fa uns mesos des de l'IRMU també vam sol·licitar la incorporació a "Europa Nostra" i estem a l'espera de rebre resposta. <http://www.europa-nostra.org/>

De visita amb les alumnes europees a ca don Joan de Vinebre.

Entrevista a Josefina Salord Ripoll

És nascuda a Ciutadella el 1955, filòloga de formació i catedràtica de llengua i literatura catalanes a l'Institut d'Educació Secundària Joan Ramis i Ramis de Maó. Coordinadora científica de l'Institut Menorquí d'Estudis des de l'any 2013, ha col·laborat a la Revista de Menorca, de què és codirectora, i ha ocupat càrrecs a les juntes de l'Ateneu de Maó i del Cercle Artístic de Ciutadella. Ha escrit molts articles i llibres sobre literatura menorquina, ha estat curadora de diversos volums i ha participat en nombrosos congressos filològics. El 1996 va rebre un dels Premis 31 de desembre de l'Obra Cultural Balear. També és membre del Consell Social de la Universitat de les Illes Balears en representació del Consell Insular de Menorca. El 2005 va rebre el Premi d'Actuació Cívica de la Fundació Lluís Carulla.

Ha centrat la investigació i la divulgació en la història cultural menorquina. En destaquen els estudis i les edicions sobre els moviments i les grans figures de la Il·lustració, de la Renaixença i del Nou-cents. Autora de *La Il·lustració a Menorca* (2010) i coautora del llibre col·lectiu *El món d'ahir de Joan Estelrich* (2015), ha participat en la coordinació i redacció d'*Antoni Febrer i Cardona i la cultura de la Il·lustració* (1992), *Joan Ramis, un il·lustrat de la Menorca disputada* (1996), *Joan Ramis i Josep Maria Quadrado: de la Il·lustració al Romanticisme* (1999) i *Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme* (2012-2013). Col·laboradora del *Diccionari d'Historiografia Catalana* (2003), el *Diccionari del Teatre a les Illes Balears* (2003 i 2006), el *Diccionari de la Literatura catalana* (2008) i el *Panorama crític de la literatura catalana* (2011), ha editat obres d'Antoni Febrer i Cardona, Joana de Vigo, Josep Miquel Guàrdia, Francesc Camps i Mercadal, Francesc Hernández Sanz, Josep Maria Ruiz Manent i Fernando Martí Camps.

Ha contribuït també a fer una lectura de l'obra d'Albert Camus des de la perspectiva de la seva ascendència menorquina participant a jornades amb textos com «Albert Camus, l'home i l'obra des de la menorquinitat algeriana» (2005); al col·loqui internacional *Discours de liberté: A. Camus, l'artiste et son temps* amb «Les arrels

FOTOGRAFIA DAVID ARQUIMBAU

menorquines d'Albert Camus: entre la dada anecdòtica i la categoria literària» (2011) i a l'obra col·lectiva *Albert Camus i les Balears amb «La menorquinitat algeriana en la vida i l'obra d'Albert Camus (Sintesis)»* (2014), a més de participar en el documental *Amour de vivre* (2010), dirigit per Luis Ortas, i coordinar el programa d'actes de la commemoració el 2013 a Menorca del centenari del naixement d'Albert Camus.

Quan et vincules a l'Institut Menorquí d'Estudis (IME) i que et va portar a prendre aquesta decisió? Com han estat aquests anys al capdavant de l'entitat com a coordinadora científica?

La meva vinculació a l'IME, organisme autònom del Consell Insular de Menorca, és des de la seva creació a finals de 1985 ja que en som membre fundadora per decisió política. El març de 1986, quan es constitueix la Secció de Llengua i Literatura, som proposada com a cap de la Secció, càrrec que exercisc fins al 2003, en què el Consell Científic em nomena presidenta d'aquest màxim òrgan de decisió acadèmica de l'IME. Tanc aquesta dedicació el 2010, un cop exhaurits els terminis d'aquest càrrec. En qualsevol cas, la meva vinculació primerenca a l'IME es fonamenta en el convenciment de la seva necessitat per crear coneixement de i des de Menorca, tant per enriquir la pròpia societat com per situar-lo dins

mapes acadèmics d'abast més ampli. Sempre m'ha agradat pensar que l'IME era una petita universitat menorquina.

La meva implicació amb l'IME es va completar fa sis anys quan, amb la mort de Josep Miquel Vidal, el coordinador científic de l'IME des de la seva creació, el Consell Científic va decidir obrir un procés per proveir aquest càrrec per concurs públic i obert, al qual em vaig presentar atesa tota la meva trajectòria dins la institució. Vaig ser elegida i puc dir que he afrontat el càrrec amb tot l'entusiasme i la responsabilitat de què som capaç. Amb el suport de l'equip administratiu, format per sis persones, i amb la col·laboració de l'equip tècnic de l'Observatori SocioAmbiental de Menorca (OBSAM) m'he posat al servei de les cinc seccions, dels grups de recerca i del Consell Científic perquè l'IME actualitzés la seva missió de ser referent cultural de primer ordre tant de la societat menorquina com de la comunitat científica, impulsant investigacions, convocant beques, organitzant cursos i jornades, publicant o coeditant obres, vetllant per la gestió del patrimoni cultural i natural i maldant per fer-se socialment present a través d'activitats culturals atractives i dels mitjans que ofereixen les tecnologies de la informació i la comunicació.

Quin paper juguen els centres i instituts d'estudis a les Balears respecte al seu entorn més immediat i respecte a les administracions? Són

FOTOGRAFIA DAVID ARQUIMBAU

capaçs d'incidir amb la seva activitat i propostes en les polítiques culturals?

Tot i la diferència de perfil i d'àmbits, tots i cada un dels centres i instituts d'estudis de les Balears juguen un paper clau de dinamització cultural dins el seu entorn, amb graus variables de relació amb les administracions: des dels que tiren endavant amb els limitats mitjans propis fins als que hi mantenen una relació orgànica; des dels que comparteixen objectius fins als que desenrotllen més autònomament el seu programa. Pens sobretot en l'Institut d'Estudis Eivissencs, l'Institut d'Estudis Baleàrics, la Societat Arqueològica Lul·liana, el Centre d'Estudis Locals d'Alaior (Menorca) i l'IME, tots ells dins l'òrbita de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, però és evident que cada una de les illes, incloent-hi Formentera, compta amb entitats que duen a terme una important tasca de creació i de difusió de continguts culturals propis.

En tot cas, comparteixen el fet de jugar un paper determinant en les polítiques culturals del territori propi, des del més estrictament local al més àmpliament supralocal, tant si són assumides o compartides per les diferents administracions com si juguen un paper clar de suplència cultural. El que, tanmateix, és ben evident és que la vida cultural a les nostres illes és impensable sense la tasca que fan tot el ventall de centres i d'instituts d'estudis gràcies als quals la ciutadania troba la formació, el debat i el lleure que la connecta amb la pròpia tradició i li ofereix eines creatives de present i de futur.

Hi ha interacció entre els di-

ferents instituts d'estudis de les Balears? Seria possible una acció conjunta de les diferents entitats per tirar endavant determinats projectes?

Sí que n'hi ha, tot i que millorable i massa en funció de variables (context sociopolític, iniciatives comunes, relacions personals...), que evidentment no enforteixen aquestes relacions pel fet de no ser sistemàtiques. Tenim ja exemples d'accions conjuntes (sobretot amb l'Institut d'Estudis Baleàrics, atès el seu àmbit d'actuació) però és evident que, si volem anar més enllà, ens caldria formalitzar una veritable xarxa de relacions entre els diferents centres i instituts d'estudis de les illes. Com ha expressat en diferents ocasions Jaume Mascaró, el gran cercle estructurat de la CCEPC podria incloure'n un altre de concèntric i més petit amb l'objectiu justament de propiciar de manera més programàtica aquesta interacció interinsular tot eixamplant-ne el nombre d'entitats.

Com a filòloga, podries valorar el paper dels Instituts d'Estudis en relació a la valorització i preservació del català i del patrimoni literari dels diferents territoris?

Els Instituts d'Estudis han estat i són cabdals pel que fa al valor del català com a llengua de cultura i a la projecció social del propi patrimoni literari. No només han fet del català la llengua d'ús de la seva activitat cultural sinó que han propiciat una veritable recuperació del patrimoni literari, sense el coneixement del qual ni les comunitats dels diferents territoris

poden tenir consciència del seu paper en la creació d'una literatura nacional completa ni els acadèmics universitaris poden donar-ne compte atenent tots els elements que la configuren.

Diria que el cas de Menorca pot ser paradigmàtic perquè des de l'IME hem impulsat, amb molta col·laboració institucional i acadèmica, el coneixement del que Joaquim Molas va anomenar el grup il·lustrat menorquí amb jornades i publicacions dedicades a Joan Ramis (l'autor de la tragèdia *Lucrècia*, considerada la millor obra de la literatura catalana del segle XVIII), al gramàtic, lexicògraf i traductor Antoni Febrer i Cardona i a Vicenç Albertí, adaptador i portador als escenaris dels grans noms de la dramaturgia europea, per citar-ne els noms més destacats.

Has focalitzat la teva recerca no només en la història cultural i literària de Menorca sinó també en la figura d'Albert Camus. Què et va motivar a triar aquest autor?

Sí, el fil que travessa tota la meua recerca és la història cultural i literària de Menorca, amb la voluntat clara de fer emergir un món que la desfeta de la Il·lustració quan es congruava la Renaixença, primer, i el tall imposat pel franquisme, després, havia enfonsat. Vam tenir la sort que un lluminós article de Jordi Carbonell, «La cultura a Menorca», publicat a un monogràfic de *Serra d'Or* dedicat a l'illa el 1964, evidenciés la riquesa cultural de la nostra illa i ens mostrés el camí de recuperació i d'edició de textos i d'estudis monogràfics per tal de poder fer nostra aquesta història cultural amagada.

Aquest article, el vaig descobrir el

FOTOGRAFIA DAVID ARQUIMBAU

primer curs a Barcelona, el 1972-73, justament al mateix temps que a l'assignatura de literatura francesa d'Enric Moreu-Rey llegia *El mite de Sísif* d'Albert Camus, m'endinsava en la lectura de la seva obra i, gràcies a Joan Fuster, descobria les seves arrels menorquines. A partir d'aquell moment, Camus sempre em va acompanyar i em va tornar a sacsejar el 1994 amb la publicació de la novel·la autobiogràfica *El primer home*, de què ben prest vaig poder parlar en una conferència a l'Ateneu maonès. I ja no vaig aturar, rellegint la seva obra des de la perspectiva de la seva ascendència menorquinoalgeriana, tan present a la novel·la pòstuma, i compartint-ho en diferents publicacions i actes públics dins i fora de Menorca.

Si ens centrem ara en el camp de l'ensenyament, a Balears la recerca local és present en el currículum dels estudiants com a eina d'aproximació a temes més generals? Hi ha interès perquè els alumnes s'apropin al patrimoni, la història o la literatura de proximitat? Quines estratègies es poden utilitzar per assolir aquest objectiu?

No, no hi és present de manera explícita en el currículum educatiu com sí que passa a Catalunya amb el treball de recerca de batxillerat amb l'objectiu d'assolir una competència clau en el pas a la universitat. En aquest sentit, el Consell Social de la Universitat de les Illes Balears convoca, des de fa tretze anys, els Premis d'Investigació per a alumnes de batxillerat i de cicles formatius de grau superior amb una

voluntat semblant però amb un abast voluntari i, per tant, força limitat. Pel que fa a la presència de continguts propis en el currículum de les illes Balears, diria que és una qüestió no resolta satisfactòriament per la dificultat d'encaixar de manera significativa i estructurada el coneixement propi dins el de caràcter més general, que s'acaba imposant.

Caldria, a més, que el professorat posés a l'abast dels alumnes de manera didàctica els materials oferts més acadèmicament pels centres d'estudis, tasca no sempre fàcil ni reconeguda. Amb tot, ja s'estan posant en joc estratègies de signe diferent, molt en funció de la responsabilitat docent, com poden ser l'organització de visites i d'itineraris culturals, la incorporació de lectures d'autors propis amb els coneguts debats en directe, l'aprofitament de diades significatives per aprofundir en coneixements històrics, la commemoració d'anys dedicats a personalitats destacades per posar en circulació lectures i propiciar activitats de signe divers...

Quina és la implicació de la gent jove en les entitats culturals a les Balears? Quina és la vostra experiència com a Institut Menorquí d'Estudis? De quina manera les entitats poden aproximar-se i incorporar aquesta gent jove?

És una pregunta de no fàcil resposta i que requeriria tant dades precises, amb què no puc comptar, com tenir present contextos més amplis de la implicació de la gent jove en l'associacionisme cultural. Cal, a més, tenir

present que la Universitat de les Illes Balears està situada a Mallorca, i que, tot i les seues a Menorca i a Eivissa, la majoria dels estudiants de les illes menors surten per a la seva formació. Molts van sobretot a Barcelona però també a altres universitats de la península, amb un retorn no sempre possible ateses les possibilitats professionals de les pròpies illes. En aquest sentit no em puc estar de recordar que justament un dels objectius de la creació de l'IME, ara fa més de trenta anys, era connectar a la recerca de l'illa la gent de Menorca que vivia fora desenrotllant la seva carrera professional.

En qualsevol cas, la gent jove és present a les entitats culturals, i, si volem que la seva presència sigui més grossa, caldrà obrir-se a la seva creativitat, incorporant plantejaments temàtics i formats en consonància amb el present dinàmic i innovador que vivim. Pel que fa a l'IME, amb més de dos-cents membres, hem maldat per incorporar persones més joves o bé a través de les cinc seccions si el seu currículum i el seu compromís els avalen o bé a través dels diferents grups de recerca per poder tirar endavant projectes i implicar-se en la dinàmica de l'IME. Així mateix, la convocatòria anual de projectes d'investigació vol ser també un estímul als joves investigadors, que poden trobar en l'IME els mitjans per difondre i editar, si cal, els seus estudis, a més d'una tribuna oberta al públic per debatre i comparar el resultat de la seva feina.

M. CARME JIMÉNEZ FERNÁNDEZ

Inventari del “Pobles Abandonats”, un projecte de país per a un patrimoni incalculable

Els pobles abandonats són, per tot el que comporten i representen, una herència universal per al coneixement i desenvolupament del territori. El projecte que presentem aquí té com a objectiu interpel·lar tota la societat i, per extensió, les administracions i tots aquells agents actius que d'una manera o altra poden aportar solucions i eines per a mirar d'emfasitzar el patrimoni socioeconòmic del conjunt dels territoris de l'àmbit lingüístic català.

Fins al dia d'avui, s'han realitzat estudis a escala local o a partir d'iniciatives aïllades. Només existeixen dos grans casos d'inventari que poden servir de precedent i, en part, entendre's que va pretendre o pretén encara dotar d'informacions necessàries les administracions. Un primer estudi va ser l'inventari de pobles deshabitats (per encàrrec de la Generalitat i sota la direcció d'Ignasi Aldomà entre d'altres) a finals dels anys vuitanta i principis dels noranta (Re-vitalització de pobles deshabitats del Pirineu). L'altre és un projecte sobre micropobles (Hamlets), que centra el seu interès en els moviments migratoris i en municipis de menys de 500 habitants. En ambdós casos, la informació és rica i de gran interès. El primer va donar lloc a un inventari per pobles, informatiu, i a un estudi general que a hores d'ara hauria de ser actualitzat en gran mesura. El segon segueix vigent, però no respon a les característiques de pobles que ja no són municipis, ni a molts dels que, amb l'etiqueta de “poble abandonat” són en perill d'implosió, són només en una primera etapa com a deshabitat, o han estat rehabilitats amb totes les dificultats que això comporta.

En aquest sentit, hem entès que el projecte al·ludeix a la implicació, entre d'altres, de molts especialistes d'àmbits diversos i a institucions tant de recerca com administratives. En aquest sentit, a partir de la proposta feta des de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'Institut Ramon Muntaner i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, han apostat per li-

Erillcastell. El Pont de Suert. Alta Ribagorça. Foto: Oscar Jané.

derar aquest projecte, ja que es tracta d'un projecte polièdric, on s'escau una proposta de col·laboració més àmplia, i on els actors del model d'innovació “4h+1” estiguin presents (Recerca, Administració, Sector privat/industrial, Ciutadania i Mediambient).

1. De què estem parlant?

Els territoris de parla catalana compten amb un elevat nombre de pobles abandonats sobretot com a conseqüència de processos de modernització i de la situació política que tenen lloc durant els segles XIX-XXI, tot i que és evident que en alguns casos es donen llargs processos des de l'època medieval. Sigui com sigui, no es tracta d'un fet aïllat sinó que també el trobem a la resta de la península i també a nivell internacional.

El projecte se centra en tots aquells pobles i unitats de població que han patit, en un moment o altre, un procés

d'abandonament del seu territori i que s'ha traduït en diferents situacions com ara despoblament, semidespoblament, abandonament definitiu, reocupació, etc. S'ha optat pel terme “Pobles Abandonats” per agrupar-los a tots, tot seguint una línia coherent de comprensió i comparativa internacional.

La proposta del projecte sobre els pobles abandonats com a objecte d'estudi ens ha d'aportar una perspectiva històrica i realista per endegar propostes de futur per a aquestes zones i disposar d'eines necessàries de començar a emprar aquest patrimoni latent o en vies d'extinció.

Les dades demogràfiques corroboren el procés d'urbanització del país i un abandonament progressiu, i a voltes excessiu, de bona part del territori, eminentment rural. Els diversos intents privats i públics dels darrers anys per intentar recuperar o aprofitar aquests espais abandonats no han donat els fruits esperats.

Selma. Aiguamúrcia. Alt Camp. Foto: Josep Santesmases

2. Què volem fer i com?

El projecte pretén fer una anàlisi del patrimoni humà, social i espacial que es deriva dels pobles abandonats pot ser una radiografia de l'evolució del patrimoni europeu a l'escala d'un territori eminentment pirinenc i mediterrani. Alhora, també es vol:

— Establir un Inventari dels Pobles Abandonats (IPA) a partir de recerca documental, de treball de camp, de la realització de mapes per àrees territorials i entrevistes. Aquest inventari també tindrà en compte termes urbanístics i de creixement així com de tipologies arquitectòniques, econòmiques, socials, culturals, paisatgístiques o d'ordenació del territori.

— Explicar les múltiples causes i casuístiques dels despoblaments i, en alguns casos, els fracassos de possibles repoblacions.

— El territori està format per diverses capes culturals (orografia, recursos, poblament, paisatge) i les posem en una relació temporal. L'estudi d'aquestes transformacions ens permet valorar quines han estat les dinàmiques i posar-les en relació amb la situació socioeconòmica actual.

— Hem d'aconseguir establir models de previsió i propostes d'accions executives per afavorir el desenvolupament socioeconòmic dels mateixos territoris.

— L'enfocament ha de ser ampli i necessita comptar amb la metodologia que ens aporten diferents disciplines.

Per últim, proposem un estudi sistemàtic dels processos de despoblament, dels casos existents i dels mecanismes que poden donar com a fruit la recuperació o la utilització d'aquests pobles des de diferents perspectives (social, pedagògic, econòmic, etc.). Per això, entenem que la manera més àgil de fer-ho és a partir d'espais territorials, que segueixen d'alguna manera el model de les vegueries (2017) pel que fa a Catalunya. I també s'inclouen aquells territoris de parla catalana, que segueixen el seu propi model territorial.

3. Resultats que es volen aconseguir?

Amb els resultats que s'obtinguin, es volen extreure conclusions generals i, a la vegada, establir comparatives a

Mas del Llaurador. Valljunquera. Matarranya. Foto: Josep Miquel Gràcia.

partir de la informació sobre els processos històrics, econòmics, socials i culturals d'un determinat moment, per ajudar-nos a entendre el present i facilitar eines per a afrontar el futur.

Tot plegat es pot realitzar amb l'observació dels diferents espais com a espais d'estudi o, dit altrament, com a jaciments a l'aire lliure.

Algunes zones s'esdevenen així un jaciment únic a l'aire lliure amb la multiplicitat de pobles abandonats. Gràcies a l'estudi sistemàtic dels pobles abandonats realitzat per unitats territorials dins l'àmbit lingüístic i cultural català, es poden obtenir dades sobre els efectes reals de l'economia, la política, els comportaments socials i les ideologies esdevinguts durant els darrers 150 anys (i tenint en compte processos que poden remuntar-se a èpoques anteriors).

El projecte que es presenta és una oportunitat per a establir sinergies entre la Universitat (recerca+innovació docent), els centres d'estudis de recerca local i comarcal i institucions públiques/privades interessades en tot allò que afecta i pot transformar el territori; allò que té incidència en la vida de les persones i en l'entorn en què viuen. Per tant, podem dir que es tracta d'un projecte polièdric des de diferents perspectives i disciplines, com entre d'altres, les següents: històrica, arqueològica, didàctica, social, l'ordenació del territori, l'arquitectura, antropològica, política, econòmica, literària, paisatgística i geogràfica.

Volem determinar si a partir de l'existència o proposta d'inversió de certs sectors (turístic, industrial, recerca) es poden projectar i incentivar

àrees d'influència que afavoreixin les possibilitats de desenvolupament dels territoris, i per extensió l'aprofitament de poblaments fins ara abandonats.

4. Previsions de futur

Des d'ara, s'han posat en marxa diversos grups per àmbits territorials coordinats per l'IRMU i la CCEPC, per tal de portar endavant l'Inventari dels Pobles Abandonats a tots els territoris de Parla Catalana. Això suposa una coordinació enorme i necessita la col·laboració de tots o molts centres d'estudis locals i comarcals. Per aquesta raó, el projecte contempla dues vies importants en les quals s'està treballant: la primera, una plataforma virtual (un portal web) per tal que tota la informació que es vagi recollint pugui quedar integrada i pugui ser ja emprada, seguint en part el model de l'Inventari de Patrimoni Oblidat, amb la característica multidisciplinària i sistemàtica dels diferents territoris. Per una altra banda, es pretén donar visibilitat al projecte per tal d'anar sumant estudis i anàlisis que són del tot necessaris. D'aquí la idea de preveure jornades temàtiques sobre la qüestió, com ara el Col·loqui d'Estudis Transpirinencs que tindrà lloc l'octubre de 2019 a La Seu d'Urgell amb el tema dels pobles abandonats al Pirineu. O bé, també, la previsió d'un Congrés Internacional sobre els pobles abandonats per tal de poder captar l'abast real del tema en una comparativa europea i els usos que se li han donat (perspectives de futur, de recerca, de docència, etc.).

OSCAR JANÉ

L'Arxiu Fotogràfic de Barcelona

L'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB) és un centre destinat a conservar, tractar, descriure i difondre el patrimoni fotogràfic de la ciutat. Es troba situat a la segona planta de l'antic Convent de Sant Agustí, i disposa de sala de consulta, sales de treball, laboratoris, set dipòsits dissenyats per a la custòdia de fotografies i una sala d'exposicions.

L'AFB neix com a resultat de la unió de diversos centres municipals que conservaven fons fotogràfics de gran importància: la secció de fotografia de l'Arxiu Històric de la Ciutat, creada l'any 1931 i amb creixement continuat per donacions i encàrrecs; el fons de l'Arxiu Fotogràfic de Museus, hereu de les primeres tasques fotogràfiques de la Junta dels Museus d'art i que continuà com a servei fotogràfic fins l'any 1993; el fons de l'Oficina Tècnica d'Imatge, creada el 1970 amb fons d'imatges contemporànies de la ciutat; i els fons de Barcelona Holding Olímpic (HOLSA), que aplegava la informació fotogràfica generada per la transformació urbanística de la ciutat amb motiu dels Jocs Olímpics.

L'any 2009 l'AFB deixa de ser una secció de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i esdevé un centre independent, amb unes instal·lacions apropiades per la conservació de materials fotogràfics, com un nou centre de l'Arxiu Municipal, dependent de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

La diversitat temàtica i cronològica del fons actual és resultat, doncs, de la

diversa especificitat d'aquests quatre grans fons que el van conformar. Des de la seva creació, les formes d'ingrés de fotografies han estat diverses: la transferència des d'àrees municipals, la donació per part de ciutadans i fotògrafs, l'adquisició de peces singulars d'importància per a la història de la fotografia a la nostra ciutat, o l'encàrrec de reportatges específics. Fotògrafs professionals i amateurs, editorials, personalitats de la societat barcelonina, institucions, empreses, ciutadans i el mateix Ajuntament, han nodrit al llarg dels anys aquest arxiu.

L'AFB conserva més de 3 milions de fotografies i amb una cronologia que abraça des dels primers daguerrotips de 1844 fins a l'actualitat. Si bé gairebé totes les fotografies són analògiques, un dels reptes presents és la incorporació de la fotografia digital que té un tractament i conservació molt diferents del de la fotografia tradicional.

La temàtica de les fotografies de l'AFB és principalment la ciutat de Barcelona. D'entre els seus interessants blocs se'n podrien destacar alguns de gran volum i riquesa documental, com els que corresponen a esdeveniments com ara la reforma de la Via Laietana de 1908, l'Exposició Internacional de 1929 o els Jocs Olímpics de 1992. Si bé la transformació física de la ciutat és un dels apartats més consultats a l'arxiu, les fotografies de l'àmbit foto-periodístic tenen també una gran importància. Des de la creació de la Crònica Gràfica, iniciativa de recol·lecció

de fotografies que il·lustraven l'activitat de la ciutat, que s'inicia l'any 1931 i s'allarga fins els anys 1990 i és captada per fotògrafs com Josep Maria Sagarra, la nissaga Pérez de Rozas o Josep Domínguez, fins a fons com el del fotògraf Frederic Ballell que ens mostra la ciutat i la seva vida en els anys 1900 fins 1920, la presència de reportatges que documenten la ciutat i els ciutadans és constant. La incorporació del voluminós fons del Diario de Barcelona aporta una ingent documentació fotogràfica sobre els darrers anys del segle XX.

Però limitar l'àbast temàtic a Barcelona seria impossible, ja que els fotògrafs es mouen per diversos territoris. És normal que un fotògraf barceloní porti informació de la ciutat, però també dels llocs on es desplaça per a cobrir un esdeveniment. Per aquesta raó, les fotografies sobre altres indrets de Catalunya o de l'estat també formen part dels fons de l'arxiu.

El fons provinent de l'arxiu de museus té una temàtica més específica que és, com el seu nom indica, la vida dels museus i de les peces que atresoren. Una de les col·leccions més singulars és el fons que es va generar quan, coincidint amb l'Exposició Internacional de 1929, es va celebrar al Palau Nacional de Montjuïc la mostra "El arte en España". Es van reunir objectes procedents de tot l'estat, que foren fotografiats individualment per a realitzar un compendi enciclopèdic. No es va acabar fent el voluminós catàleg, però quedaren guardats per a la

posterioritat un conjunt d'uns 15.000 negatius que mostren les peces i la instal·lació de l'exposició. El fons de museus també guarda un altre llegat important, com és el que deixà Francesc Serra Dimas, fotògraf que seguí l'activitat artística de la ciutat entre 1910 i 1950s, i s'especialitzà en la reproducció d'obres d'art dels artistes plàstics.

Altres fons aporten informació més personal de la vida ciutadana: els retrats mostren com era la societat barcelonina. En aquest àmbit l'aportació del fons d'Amadeu Mariné, retratista, és important per la mostra de personatges de l'àmbit cultural i artístic, mentre molts petits fons familiars deixen petjada amb l'aportació de retrats de personatges de distintes èpoques i fets pels més variats autors, des de fotògrafs de galeria a amateurs dilettants.

Una de les voluntats de l'arxiu és investigar sobre els fotògrafs i la seva producció, la qual cosa ha permès investigar autors que formen part de la nostra història, com Joan Martí, Frederic Ballell, Amadeu Mariné, la nissaga Pérez de Rozas, els Napoleon i exposar fons de fotògrafs com Eugeni Forcano, Jacques Leonard, Consuelo Bautista o Darius Koelhi.

En algunes ocasions l'arxiu ha adquirit obres singulars que enriqueixen particularment els fons, i fan créixer el fons patrimonial municipal: daguerreotips primerencs, fotografies de l'exposició de 1888 o imatges de Pere Casas Abarca han passat a formar part del fons. En la nostra política d'adquisicions són preferents les fotografies de Barcelona i d'esdeveniments o fotògrafs que ajudin a reconstruir la

història de la ciutat. Prioritzem fotografies d'autors originaris de la ciutat o que hi hagin desenvolupat bona part de la seva activitat professional com Humberto Rivas, Eduard Olivella, César Malet o Carme Garcia. Cal remarcar que acceptem només fotografies originals, és a dir, els originals de càmera i els tiratges de l'autor o de l'època. Pel que fa a les propostes de donació, un dels punts importants a valorar és l'estat de conservació en què es presenten les fotografies i el seu contingut, ja que mantenir els fons en bon estat és una de les prioritats de l'arxiu.

La consulta de les fotografies es realitza a través de diversos canals, com la consulta en línia a través del web de consulta i venda d'imatges, on es pot trobar una selecció de fotografies dels fons. També es pot fer la recerca al catàleg en línia que reuneix bona part dels documents fotogràfics. D'altra banda es pot realitzar la consulta presencial on l'usuari pot sol·licitar còpies digitals. L'accés a la sala de consulta és amb cita prèvia, per tal de poder preparar les fotografies a l'usuari.

L'arxiu realitza activitats de formació i difusió, amb la intenció de mostrar i explicar els fons fotogràfics que conservem, i amb l'objectiu de divulgar la història de Barcelona i de la fotografia, amb conferències, exposicions, tallers, activitats didàctiques o visites guiades.

L'AFB ofereix també visites guiades a les instal·lacions del centre per a tècnics, estudiants i professionals de la fotografia i d'arxiu, com una manera d'apropar el treball intern als professionals. L'AFB també disposa d'una biblioteca especialitzada en fotografia i que es pot consultar amb cita prèvia.

L'existència d'una sala d'exposicions des de l'any 2006 destinada a mostrar periòdicament fotografies dels fons, ha permès donar visibilitat als fons conservats, així com divulgar treballs d'investigació potenciat des del centre. Sovint les exposicions permeten la creació d'una mostra virtual que queda accessible al web de l'arxiu i algunes exposicions realitzades amb còpies noves, esdevenen exposicions itinerants.

Les diverses tasques dels departaments de l'arxiu es concreten en la digitalització de les fotografies (amb el doble objectiu de facilitar la seva accessibilitat i al mateix temps de preservar els originals), la conservació preventiva dels materials (que vetlla per guardar les fotografies en les millors condicions, restituint el seu aspecte en la mesura del possible) i la documentació i tractament arxivístic dels fons i les col·leccions (que permet nodrir les bases de dades per facilitar la recerca dels usuaris). L'objectiu motor d'aquestes tasques és el manteniment del patrimoni, el seu estudi i l'apropament dels fons i col·leccions al ciutadà.

RAFEL TORRELLA
CONSERVADOR DE L'AFB

Arxiu fotogràfic de Barcelona

Adreça: Plaça Pons i Clerch, 2 planta 2a

Horari: de dilluns a dissabte de 10 a 19 h. Festius tancat

Telèfon: 93 256 34 20

www.barcelona.cat.arxiufotografic

<http://facebook.com/arxiufotograficbcn>

<http://instagram.com/arxiufotograficbcn>

El Museu Marítim de Barcelona

90 anys al servei de la comunitat

Els orígens del museu els trobem formalment en una petita col·lecció iniciada a l'Escola de Nàutica de Barcelona l'any 1929. Més tard, l'octubre del 1936, la Generalitat va crear per decret el Museu Marítim de Catalunya, però a causa del conflicte no és va arribar a obrir al públic. Amb el final de la guerra civil la gestió va passar a la Diputació de Barcelona, amb un significatiu canvi de nom, ara Museu Marítim de Barcelona. El següent gran moment en la història de la institució va ser la constitució, l'any 1993, del Consorci de les Drassanes de Barcelona i Museu Marítim de Barcelona, format per la Diputació, l'Ajuntament i l'Autoritat Portuària de Barcelona. Aquesta és la fórmula actual de govern.

Història i cultura marítima en un sentit generós

El Museu Marítim de Barcelona és un espai per a la interpretació i difusió de la cultura marítima catalana mitjançant la recerca, conservació i salvaguarda del patrimoni. Formalment és un museu local, declarat d'interès nacional i responsable d'una xarxa de museus de la costa catalana. Però en realitat té vocació de museu nacional, ja que el seu contingut i visió ultrapassa l'àmbit purament barceloní. Tot el territori català ens resulta interes-

sant i proper, inclòs el rerepaís, tot i que la costa catalana és el nostre hàbitat natural. La mar no té fronteres i en realitat el focus del museu es posa sobre el món català en un sentit ampli, amb cercles concèntrics que miren cap a la Mediterrània primer, cap a les Amèriques després i finalment cap a un entorn global inevitable en el cas de la marítima.

Col·leccions

Bàsicament un museu s'ha de definir per les col·leccions, i les nostres documenten de forma especial la marina catalana del segle XVIII fins al present. Les Drassanes Reials i l'espectacular rèplica a mida natural de la Galera Reial del segle XVI serveixen per explicar el període anterior.

El pes principal recau sobre la marina mercant, tot i que també preservem patrimoni relacionat amb la pesca, la guerra, l'enginyeria o l'etnologia, per citar només alguns temes. La temàtica marítima condiciona unes col·leccions complexes en tipologies i en mides, on pots trobar des d'una moneda romana a una màquina de 20 tones, o una embarcació de 45 metres d'eslora. Precisament una de les singularitats del Museu Marítim de Barcelona és que disposa d'una petita flota embarcacions en actiu, a l'aigua, que

naveguen i participen en activitats de caire cultural. El vaixell insígnia és el pailebot Santa Eulàlia, que l'any 2017 va complir els cent anys de vida activa.

El museu també juga un paper important en la preservació de fons històrics, particulars i d'empreses i institucions, com ara la Compañía Trasatlántica o el fons històric del port de Barcelona, entre molts d'altres. El fons fotogràfic i una excepcional biblioteca especialitzada completen aquest patrimoni fonamental per comprendre la Catalunya del passat i del present.

Espais expositius

A principis del 2019 el museu va completar la seva oferta expositiva amb el final d'un llarg procés de restauració de l'edifici i reconstrucció de museu, iniciat l'any 2010. A uns espais permanents (Drassanes i Galeres, Catalunya Mar Enllà, Les Sorres X, Set Vaixells, Set Històries) s'hi sumen també dos espais per a exposicions temporals.

Un contenidor excepcional

Un dels grans tresors del museu, i alhora un dels seus grans problemes, és l'edifici que l'acull, un arsenal de galeres iniciat el segle XIII i reconstruït en la seva major part al llarg del segle XVI. Es tracta d'un edifici únic al món, un espai preindustri-

Mascarí Ninot. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

La transformació del port de Barcelona. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

Exposició vaixells. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

Exposició drassanes i galeres. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

al enorme, impressionat i bell. És la primera peça de les col·leccions, segurament el millor contenidor possible per a un museu marítim. Per contra, presenta moltes de les coses que representen un problema per a un museu: un espai diàfan sense parets i amb sostres alts, la impossibilitat de controlar llum, humitat i temperatura, la proximitat al mar, etc. Domesticar l'edifici ha estat i és el primer repte de la institució.

Com el mar, sempre en moviment

Un altre repte és el de mantenir un ritme vital i d'activitat força destacat. De les activitats pel gran públic als programes educatius, passant per una aposta contundent per la recerca o la difusió de la cultura marítima més enllà dels murs de les Drassanes Reials, el museu és una veritable factoria que gairebé no descansa.

En el present la tendència és a potenciar la qualitat per davant de la quantitat, i a parlar amb els pú-

blics per tal de saber què espera la societat de nosaltres. Aquesta reflexió, comú a tots els museus, té en el cas del Museu Marítim de Barcelona una dimensió especial donat que, com qualsevol vaixell gran, les maniobres són lentes i complexes, i un canvi de rumb porta temps. Afortunadament, un museu marítim és probablement un dels museus amb més possibilitats de joc, amb més capacitat per crear narratives i per difondre missatges que arribin al col·lectiu, ja que podem parlar de ciència i tècnica, de persones, de societats, d'història, d'art, etc., en definitiva, de l'esser humà en la seva dimensió vinculada a la mar.

Publiquem dues revistes (Drassana, la revista científica, i Argo, un mitjà de difusió pel gran públic), una col·lecció de monografies (Estudis) i participem activament en la organització de jornades, cursos, etc. A més a més, un dels valors segurs de la institució és el seu projecte pedagògic, consolidat per molts anys

de vida. Finalment, apostem per la recerca pròpia i col·laborem amb la Universitat de Barcelona.

Present i futur

En aquest precís moment el Museu Marítim de Barcelona afronta un moment de grans canvis, no només pel que fa a una nova direcció encara per arribar, sinó també a un replantejament del seu lloc al món. Mentre es troba el camí més adient, el museu continuarà sent un dels equipaments museístics més antics i potents del país, i seguirà portant el seu missatge inequívoc: sense conèixer i comprendre el fet marítim resulta impossible conèixer i comprendre el nostre país i les seves potencialitats. Amb la preservació del patrimoni, aquesta és la nostra missió i tenim una gran feina per davant.

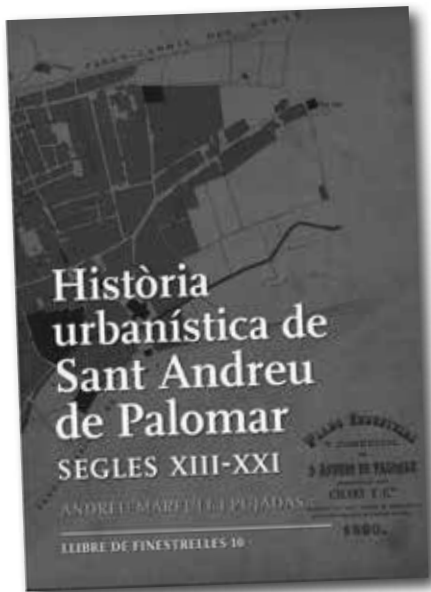
ENRIC GARCÍA I DOMINGO
CAP DE L'ÀREA DE GESTIÓ DE COL·LECCIONS I DEL CONEIXEMENT

Fragata Mataró. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

Les sorres. Museu Marítim de Barcelona. Fotografia: Pere de Prada

MARFULL i PUJADAS, Andreu. *Història urbanística de Sant Andreu de Palomar. Segles XIII-XXI*. Llibre de Finestrelles, 10. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona, 2018). ISBN 978-84-09-06388-8

Malgrat les grans transformacions ocorregudes darrerament, a Sant Andreu de Palomar l'esperit de poble persisteix en ple segle XXI. L'arquitecte i geògraf Andreu Marfull i Pujadas va plasmar en la seva tesi doctoral "La llei de la plusvàlua urbanitzadora i la urbanització marginal a Sant Andreu de Palomar" la transformació d'un nucli rural en part d'una gran ciutat, tot incorporant la perspectiva del pols econòmic i sociocultural que teixeix un territori que, des de l'aparició de l'urbanisme modern (impulsat pel Pla Cerdà) incorpora la mà invisible del planificador." Des del Centre d'Estudis Ignasi Iglésias de Sant Andreu de Palomar, sabedors de la vàlua del treball, se li demanà que en fes una adaptació per a ésser publicada amb el títol *Història urbanística de Sant Andreu de Palomar. Segles XII-XXI*, tot esdevenint el número 10 de la col·lecció *Llibre de Finestrelles*. L'autor amplia la comprensió del procés d'urbanització del territori original de Sant Andreu de Palomar i el capfica en la dinàmica del creixement urbà de la

metròpoli barcelonina. Segons l'autor, el treball està dedicat "al genuí sentir andreuenc, amant de la història i de la responsabilitat social". El llibre és estructurat en diversos capítols que constitueixen un període cronològic de més de vuit-cents anys. Enllaça el creixement urbanístic amb la dinàmica sociocultural i dona veu, quan és possible, als contemporanis per tal de contextualitzar la resistència col·lectiva dels andreuencs i les andreuencques. La desigualtat forjada per un món dominat per les elits acabarà configurant una ciutat i una globalitat desiguals, en la qual Sant Andreu de Palomar en serà part important, determinant una ètica urbanística, econòmica i cultural. Repassar les pàgines i reflexionar sobre el passat, present i futur de Sant Andreu de Palomar ens ajuda a entendre aquesta porció territorial del Pla de Barcelona. Andreu Marfull ens ha fet pensar i en els temps que ens ha tocat viure és d'agrair, i molt.

PAU VINYES I ROIG

El Baix Llobregat a debat. Crònica d'un procés participatiu. HACHUEL, Esther / SÁNCHEZ, Conxita / CATALÀ, Genoveva / RIBAS, Neus (ed.). Edicions del Llobregat (Sant Feliu de Llobregat, gener 2019). ISBN: 978-84-944273-8-1

Sota el títol "1er Congrés El Baix Llobregat a Debat" va tenir lloc entre els anys 2016 i 2017 a la comarca del Baix Llobregat, una experiència participativa sorgida d'un triple fet: el 40è aniversari del Centre d'Estudis Comarcals, que obliga a fer una mirada a l'esdevenir de la comarca; també l'encàrrec del conseller Mascarell al CECBL d'elaborar "El llibre blanc de la cultura al Baix Llobregat", i finalment, el projecte de llei de governs locals debatut al Parlament l'any 2015 i en el qual s'insinuava la fragmentació de la comarca.

El congrés es va articular al voltant de tres àmbits d'actuació (els debats públics, el Fòrum Municipalista i el workshop Internacional "Paisatges contemporanis del Baix Llobregat") i nou capítols.

El primer capítol recull, a més d'una presentació, les conclusions del congrés.

En el segon s'explica en què va consistir el congrés, els òrgans col·legiats i les metodologies emprades.

El tercer, quart i cinquè capítols

estàn dedicats a les diferents parts del congrés: el més destacat és que es fa un resum de tots els debats (una seixantena), la relació dels membres de les taules rodones i quines en van ser les principals conclusions.

El capítol 6 planteja una selecció de textos de diverses persones que hi van intervenir (Ada Colau, Quim Brugué, Ricard Gomà, Maite Carranza, Carles Riba, Jaume Bosch, etc).

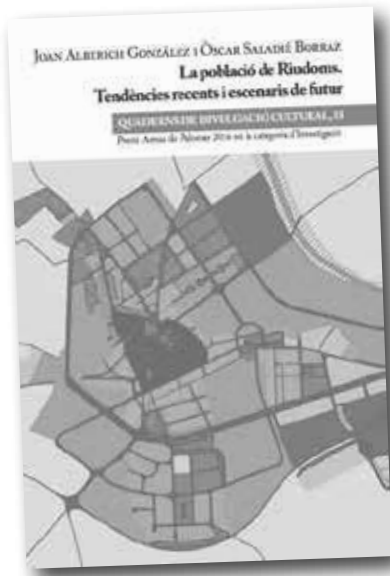
El capítol 7 ofereix una llista de totes les persones, organismes i institucions que van estar vinculades al congrés.

El capítol 8 mostra trenta reptes (una metàfora dels 30 municipis que formen el Baix Llobregat).

L'últim capítol mostra una galeria fotogràfica.

Si l'experiència del congrés va suposar una alenada d'aire fresc per repensar col·lectivament el Baix Llobregat, el testimoni que en recull el llibre és una eina bàsica perquè tal alenada no quedi en l'oblit.

FRANCESC VISO

ALBERICH GONZÁLEZ, Joan; SALADIÉ BORRAZ, Òscar: *La població de Riudoms. Tendències recents i escenaris de futur*. CERAP, 2019.

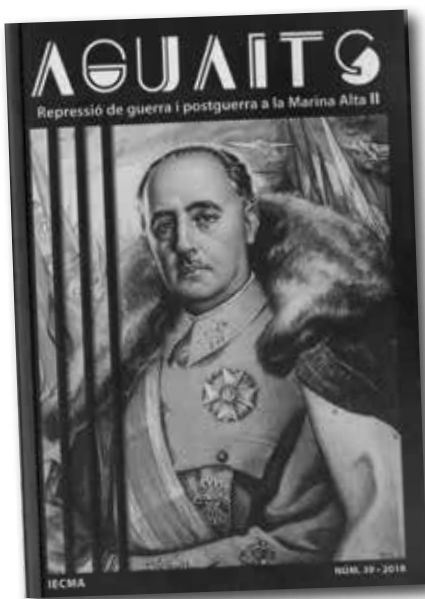
El gener de 2019 el Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar ha publicat un nou volum dins de la seva col·lecció de llibres Quaderns de Divulgació Cultural. Es tracta del número 33 titulat *La població de Riudoms. Tendències recents i escenaris de futur*. El llibre, de 128 pàgines, és l'obra dels professors del Departament de Geografia de la Universitat Rovira i Virgili Joan Alberich González (Barcelona, 1978) i Òscar Saladié Borraz (Tivissa, 1971) amb la qual van guanyar en la categoria d'Investigació el Premi Arnau de Palomar 2016 que convoca el CERAP i l'Ajuntament de Riudoms.

Conèixer i entendre quina ha estat i quina serà l'evolució del nombre d'habitants d'un territori és un element fonamental a l'hora d'afrontar factors de tant interès com la planificació territorial, la dotació d'equipaments públics, la necessitat d'habitatge, les infraestructures de transport i

telecomunicacions o la sostenibilitat ambiental.

Així, l'estudi, a partir del padró municipal d'habitants, repassa, en primer lloc, les causes del creixement experimentat pel municipi (amb un èmfasi especial en la dinàmica migratòria del municipi) i les seves conseqüències sobre l'estructura de la població pel que fa a les variables sociodemogràfiques clàssiques (sexe, edat, nacionalitat, país de naixement, etc.). La realització d'aquesta diagnosi ha permès, en segon lloc, la realització d'unes projeccions de població per preveure quin podria ser el nombre d'habitants de Riudoms a partir d'haver fixat prèviament les hipòtesis de fecunditat i de migracions que han de permetre dissenyar els escenaris de futur. L'horitzó temporal d'aquestes projeccions serà l'any 2031.

MARIA EUGÈNIA PEREA

AGUAITS núm.39, 2018. *Repressió de guerra i postguerra a la Marina Alta II*. Ed. IECMA

La revista *Aguait*s, ha fet el gran esforç de posar al dia els temes de guerra i postguerra de la comarca de la Marina Alta. S'ha realitzat una actualització i una recopilació de les diferents investigacions disperses, a més de noves aportacions amb materials d'arxius a

l'abast dels investigadors i dels arxius privats. El camí es va encetar amb el núm. 37-38, a l'any 2017, que ha quedat ara enllestit amb el número 39 dedicat a la repressió de postguerra.

Els articles que componen la revista, s'inicien amb un treball de Joan M. Almela "Aproximació a l'estat de les investigacions sobre la repressió franquista a la Marina Alta", que ens situa en la temàtica.

Després es tracten diferents particularitats com "Repressió política en guerra i postguerra a Benissa. Sobre els combatents de l'exèrcit popular de la República. 1936-19452. Aquest treball de Robert Llopis, ja es centra en el món concret de la repressió. Adrián B. Minguet, amb els "Assassinats pel nazisme a la Marina Alta. 18 republicants de la Marina Alta en els camps d'extermini nazis", fa un homenatge a aquestes persones, que per diferents circumstàncies de les seves vivències, van passar per camps de treball, de concentració i d'extermini. L'autor, acaba amb una xicoteta biografia de cadascun d'ells.

Salvador Salort, tracta la repressió en el sector de l'ensenyament, exemplificant amb un cas concret, el *via crucis* d'un

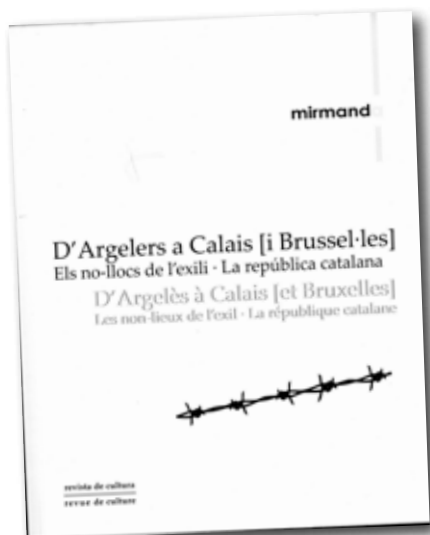
mestre, sota el títol "La repressió franquista sobre el magister a les marines: La depuració del mestre Vicent Perles Moncho". Va estar readmés i es va jubilar el 1962 com a mestre a Miraflores.

Vicent Balaguer, ens introdueix en la repressió del sector sanitari, la qual va patir el metge socialista denier Manuel Vallalta Vallalta, que havia ocupat càrrecs de responsabilitat en el seu treball durant la República en pau i en guerra. Va estar condemnat a presó i va perdre el treball, sent depurat pel Col·legi de Metges.

Joan M. Almela, tracta la repressió dels càrrecs polítics republicans, que van pagar amb la vida la seva dedicació al poble, després de governar en uns moments durs i difícils. Fa una aproximació a la figura de "Aquilino Barrachina Ortiz, l'alcalde socialista de Pego afusellat a Alacant".

Rosa Seser ens conta "El periple d'Agustí Poveda Sanchis. Combatent republicà, veí de Dènia, exiliat a França" i Pepa Ortola, la història de Bautista Guinnot Cano i el seu calvari pels camps de França i Anglaterra.

TERESA BALLESTER I ARTIGUES

Mirmanda, núm. 12- 13. *D'Argelers a Calais [i Brussel·les]. Els no·llocs de l'exili. La república catalana.* 2017-2018.

Un número dens, ric i divers bàsicament emmarcat en dues parts: «els no·llocs de l'exili» i «la República catalana». Divers per donar amplitud a les mirades sobre els

temes proposats i no pas per aglutinar dispersió inconnexa, de caràcter miscel·lani. En la primera destaquen els enfocaments i les perspectives sobre les migracions, els exilis, les fronteres o les identitats tractats sobretot des de concepcions filosòfiques, antropològiques, sociològiques o polítiques. Mirar en profunditat més enllà o com a resultat de la història i del present, per analitzar i definir actituds, conductes i conseqüències. Els articles de Daniel Gamper «Tanatopolítica a les fronteres»; Joan Enric Campà «Identitats, fluxos migratoris i límits fronterers»; Neus Arnal «Els no·llocs de frontera»; Gessamí Olesa «Les fronteres com a lloc de no·dret»; i Rocío Ruiz «Els exilis catalans a Mèxic, tres generacions, moltes històries i cap retorn definitiu» ens proporcionen marcs conceptuals útils i necessaris per interpretar present i passat.

En la segona part després del lúcid i suggeridor article «La ruptura» de l'historiador Xavier Diez segueixen tres articles que són mirades so-

bre «el procés» fets des de Catalunya del Nord: Joan Peytaví «Catalunyes del nord i del sud. França i Espanya. Reflexions sobre el procés de la República Catalana vist des de l'altra Catalunya històrica»; Joan-Francesc Castex-Ey «"El Procés"; quina solidaritat nord-catalana?»; Joan-Lluís Prat «Referèndum és democràcia». En segueix un altre d'Anna Pi «La lluita per la independència de Catalunya amb perspectiva transnacional i les ANC exteriors. El cas de Mèxic». Són visions, sobretot les de Catalunya del Nord, fetes externament al pinyol dels directa i políticament afectats pel «procés», que permet mirades menys tenses, tot i que properes i afectades i ens facilita la comprensió de com ho veuen i ho viuen altres ciutadans europeus o catalans a l'exterior.

Clouen la revista els article d'Enric Pujol «Manuel Costa-Pau, imprescindible» i de Mercè Rius «L'endemà de la filosofia».

JOSEP SANTESMASES I OLLÉ

novetats bibliogràfiques

ALBERICH GONZÁLEZ, Joan / SALADIÉ BORRAZ, Òscar. *La població a Riudoms. Tendències recents i escenaris de futur.* Quaderns de Divulgació Cultural, 33. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2019). ISBN 978-84-09-05923-2

ARNAU i SEGARRA, Pilar [Ed.]. *Diàleg entre tres. Cartes de Pau Faner, Josep Maria Llopart i Francesc de Borja Moll.* 2a edició actualitzada. Col·lecció Capcer, 25. Institut Menorquí d'Estudis (Maó, 2018). ISBN 978-84-15291-48-0

ASSOCIACIÓ CATALANA D'EXPRESOS POLÍTICS DEL FRANQUISME. *Cisquet, el maqui olotí.* Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot, 2018). ISBN/ISSN 978-84-09-08322-0

BROTONS CAPÓ, M. Magdalena [Coord.]. *XXXV Jornades d'Estudis Històrics Locals: Estudis de cinema i audiovisual: historiografia, arxius, turisme i territori, publicitat i indústria.* Institut d'Estudis Baleàrics (Palma, 2018). ISBN 978-84-15209-78-6

CASINOS, Adrià. *Mateu Orfila en el París*

del seu temps. Edicions de la Universitat de Barcelona - Institut Menorquí d'Estudis (Barcelona, 2018). ISBN Edicions de la UB 978-84-9168-148-9 ISBN, IME 978-84-15291-44-2

CRESPO i SALA, Martí. *Els "minorkeens" de Gibraltar.* Institut Menorquí d'Estudis - Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barberà del Vallès, 2018). ISBN 978-84-9883-999-9

DD.AA. *Aguaits.* Núm. 39. Repressió de guerra i postguerra a la Marina Alta II. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Ondara, 2018). ISSN 1131-105

DD.AA. *Annals.* Núm. 49. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres, 2018). ISSN 1136-0267

DD.AA. *Anuari del Grup d'Estudis Cubellencs Amics del Castell.* 2018. Grup d'Estudis Cubellencs Amics del Castell (Cubelles, 2018). ISSN 2014-7619

DDAA. *Andorra i l'acord d'associació amb la Unió Europea.* Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella, 2018). ISBN 978-99920-61-39-8

DD.AA. *Bastida.* Número 0. Primavera, 2019. I Premis d'Investigació Jove 2018. Federació d'Institut d'Estudis Comarcals del País Valencià (Alaquàs, 2019). ISSN 2659-7691

DD.AA. *Cooperació Catalana.* Núm. 426. Fundació Roca i Galès (Barcelona, desembre 2018). ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana.* Núm. 427. Fundació Roca i Galès (Barcelona, gener 2019). ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana.* Núm. 428. Fundació Roca i Galès (Barcelona, febrer 2019). ISSN 1133-8415

DD.AA. *Dovella.* Núm. 124. Centre d'Estudis del Bages (Manresa, 2018). ISSN 0214-2430

DD.AA. *El Sot de l'Aubó.* Núm. 66. Desembre 2018. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar). ISSN 2013-6285

DD.AA. *El Sot de l'Aubó.* Núm. 67. Març 2019. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar). ISSN 2013-6285

DD.AA. *Fonts.* Núm. 77. Centre d'Estudis

- Argentonins Jaume Clavell (Argentona, gener 2019). ISSN 1887-9381
- DD.AA. *Fons*. Núm. 78. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argentona, abril 2019). ISSN 1887-9381
- DD.AA. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 123. Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró, febrer 2019). ISSN 0212-9248
- DD.AA. *Gausac*. Núm. 50. Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès (Sant Cugat del Vallès, 2017). ISSN 1139-6830
- DDAA. *Íbix*. Núm. 10. *L'aprofitament dels recursos naturals als Pirineus*. Institut Ramon Muntaner / Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Móra la Nova, 2018). ISSN 1696-1350
- DD.AA. *L'Aiguadolç. Revista de literatura*. Núm. 47. La traducció literària: un pont entre les cultures. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Pedreguer, 2018). ISSN 1131-105
- DD.AA. *La Portadora*. Núm. 3. Centre d'Estudis del Priorat / Arxiu Comarcal del Priorat (Falset, 2018). ISSN 2462-7224
- DD.AA. *L'Erol*. Núm. 139. Llengua i territori. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga, 2019). ISSN 0212-445
- DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 226. Octubre - desembre 2018. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2018). ISSN 2014-4830
- DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 227. Gener - març 2019. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2019). ISSN 2014-4830
- DD.AA. *L'Òrdit*. Núm. 6. Centenari de l'arribada de l'electricitat a Santa Perpètua de Mogoda (1912-2012). Cercle de Recerques i Estudis Mogoda (Santa Perpètua de Mogoda, 2018). ISSN 2013-0635
- DD.AA. *Mestall*. Núm. 44. Desembre 2018. Associació d'Història Rural. (Girona, 2018). ISSN 2462-5345
- DD.AA. *Miscel·lània*. Núm. 28. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix, 2018). ISSN 2385-4294
- DD.AA. *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès*. Núm. 59. Segon semestre 2018. Associació Cultural Modilianum. (Moià, 2018). ISSN 1130-1252
- DD.AA. *Notes*. Volum 34. Monogràfic: L'educació a Mollet. Una visió de 150 anys (1845-2019). Gener 2019. Centre d'Estudis Molletans. (Mollet del Vallès, 2019). ISSN 1578-6006 ISBN 978-84-946558-2-1
- DD.AA. *Oppidum*. Núm. 15. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona, 2017). ISSN 1577-5453
- DDAA. *Quaderns d'estudi*. Núm. 32. Centre d'Estudis de L'Hospitalet (L'Hospitalet de Llobregat, 2018). ISSN 2013-9691
- DDAA. *Shikar*. Núm. 5. Centre d'Estudis del Segrià (Artesa de Lleida, 2018). ISSN 2385-412X
- DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 140. Iniciativa Cultural de la Franja (Calaceit, gener 2019). ISSN 1695-7709
- DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 141. Iniciativa Cultural de la Franja (Calaceit, abril 2019). ISSN 1695-7709
- DD.AA. *32è Cicle de Conferències. Recerca en biociències per a la salut*. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella, 2018). ISBN 978-99920-61-43-5
- GOMILA BASSA, Pere / PONS SEGUÍ, Sílvia / HERNÁNDEZ GARCÍA, Rafael / MARTÍN HIDALGO, Daniela. *Mirades*. Institut Menorquí d'Estudis / Cabildo de Lanzarote (Gran Canaria, 2018). ISBN 978-84-947232-6-1
- HACHUEL, Esther / SÁNCHEZ, Conxita / CATALÀ, Genoveva / RIBAS, Neus [Ed.]. *El Baix Llobregat a debat. Crònica d'un procés participatiu*. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat, 2019). ISBN 978-84-944273-8-1
- MARÍN YRIGARAY, Aida [Coord.] / TODA i BONET, Agnès [Ed.]. *Joan Roig i Solé. Escultor reusenc (1835-1918)*. Assaig, 146. Edicions del Centre de Lectura de Reus / Arola Editors (Reus, 2018). ISBN 978-84-948047-2-4 ISBN 978-84-120163-2-1
- MARFULL i PUJADAS, Andreu. *Història urbanística de Sant Andreu de Palomar. Segles XIII-XXI*. Llibre de Finestrelles, 10. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona, 2018). ISBN 978-84-09-06388-8
- MARTÍN MARTÍNEZ, F. Xavier [Ed.]. *Josep Sanxo i Sanxo. Diari 1824-1844*. Institut Menorquí d'Estudis - Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona, 2018). ISBN 978-84-9191-007-7
- MONJAS MANSO, Lluís. *Santa Coloma de Montpedrós, una comunitat rural feudal d'època medieval*. Edicions del Llobregat - Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat, 2018). ISBN 978-84-948536-1-6
- PAREDES, Maria / SALORD, Josefina [Ed.]. *Joana de Vigo i Squella. Ifigenia i Tàurida. Traducció d'Iphigénie en Tauride de Claude Guimond de la Touche*. Institut Menorquí d'Estudis / Edicions UIB / Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barberà del Vallès, 2019). ISBN PAB 978-84-9191-042-8 ISBN UIB 978-84-8384-393-2
- PEREA VIRGILI, Maria Eugènia, [Ed.]. *A reveure Joan. 40 veus reten homenatge al compositor i amic Joan Guinjoan*. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar (Riudoms, 2019). ISBN 978-84-09-09891-01
- SALSENCH TODA, Montserrat / MARTÍ MENDOZA, Joan Maria / PELLICER SOLÉ, M. Assumpció. *Llegendes de Mont-roig del Camp. El nostre patrimoni oral (I)*. Onada Edicions / Centre d'Estudis Montrogencs (Mont-roig del Camp i Benicarló, 2018). ISBN 978-84-17678-06-1
- SÀNCHEZ SAULEDA, Sebastià. *Anselm Nogués Garcia (1864- 1938) L'oblidat escultor de Valls*. Per conèixer Valls, 13. Institut d'Estudis Vallencs (Valls, 2019). ISBN 978-84-86083-84-7
- SUBIÑÀ i COLL / Enric [Dir.]. *XXXIV Sessió d'estudis mataronins. 18 de novembre de 2017*. Museu Arxiu de Santa Maria Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró, 2018). ISSN 2385-4766 ISBN 978-84-614-4226-3
- VERNET BORRÀS, Joan. *Els debats polítics i socials a la premsa de Reus durant el Sexeni Democràtic /1868-1874*. Assaig, 145. Edicions del Centre de Lectura de Reus / Arola Editors (Reus, 2019). ISBN 978-84-949508-2-7 ISBN 978-84-948047-1-7
- VINYES I ROIG, Pau. *Melcior Font. Guerriller cultural, poeta, periodista, traductor, cineasta i secretari personal de Ventura Gassol*. Tot Història Associació Cultural (Sant Andreu de Palomar, 2018). ISBN 978-84-09-06386-4
- VIVES MIRÓ, Sònia / RULLAN, Onofre. *Hi ha gentrificació a Menorca? Turistització, habitatge i desnonaments*. Papers Recerca i Debat, 04. Institut Menorquí d'Estudis (Maó, 2018). ISSN 2445-4265

Centres i instituts d'estudis adherits a la CCEPC

1. Agrupació Cultural Vila-seca (Vila-seca)
2. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga)
3. Amics de Besalú i el seu Comtat (Besalú)
4. Amics de la Seu Vella (Lleida)
5. Amics del Castell de Gelida (Gelida)
6. Amics del Museu de Pallejà (Pallejà)
7. Arxiu Festiu Catalunya. Fundació Privada (Barcelona)
8. Associació CMES (Barcelona)
9. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt)
10. Associació Cultural del Matarranya (Calaceit)
11. Associació Cultural del Montserrat (Collbató)
12. Associació Cultural "Modilianum" (Moià)
13. Associació de Cultura del Comú de Particulars (la Pobla de Segur)
14. Associació d'Estudis Torellonencs (Torelló)
15. Associació d'Història Rural (Girona)
16. Associació Grup de Recerca de Cerdanya (Puigcerdà)
17. Associació Mirmanda (Figueres - El Soler)
18. Associació Poble Vell de Corbera d'Ebre (Corbera d'Ebre)
19. Associació Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat (Tona)
20. Ateneu Popular de Calonge (Calonge)
21. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec - CERHISEC (Barcelona)
22. Cercle de Recerques i Estudis "Mogoda" (Santa Perpètua de Mogoda)
23. Centre d'Estudis. Arxiu d'Història de Castellar (Castellar del Vallès)
24. Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)
25. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argentona)
26. Centre d'Estudis Beguetans (Begues)
27. Centre d'Estudis Cadaquesencs (Cadaqués)
28. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar)
29. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles)
30. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat)
31. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll)
32. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià (Artesa de Lleida)
33. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (Igualada)
34. Centre d'Estudis d'Altafulla (Altafulla)
35. Centre d'Estudis d'Avià (Avià)
36. Centre d'Estudis de Gavà (Gavà)
37. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers)
38. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc)
39. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix)
40. Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques)
41. Centre d'Estudis de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat)
42. Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (l'Hospitalet de l'Infant)
43. Centre d'Estudis de Montjuïc (Barcelona)
44. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta)
45. Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor (Sant Pere de Vilamajor)
46. Centre d'Estudis del Bages (Manresa)
47. Centre d'Estudis del Gaià (Vila-rodona)
48. Centre d'Estudis del Priorat (Torroja)
49. Centre d'Estudis del Voltreganès (Sant Hipòlit de Voltregà)
50. Centre d'Estudis dels Ports (Morella)
51. Centre d'Estudis de Subirats (Subirats)
52. Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà (Isona)
53. Centre d'Estudis d'Ulldecona (Ulldecona)
54. Centre d'Estudis Escalencs (l'Escala)
55. Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (Terrassa)
56. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona)
57. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona)
58. Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner (Canet de Mar)
59. Centre d'Estudis Locals d'Alaior - Fòrum 3r Mil·lenni (Alaior)
60. Centre d'Estudis "Lo Lliscó" (Mas de Barberans)
61. Centre d'Estudis Martorellencs (Martorell)
62. Centre d'Estudis Molletans (Mollet del Vallès)
63. Centre d'Estudis Mont-roigencs (Mont-roig del camp)
64. Centre d'Estudis Planers (Santa Bàrbara)
65. Centre d'Estudis Ribagoçans (Benavarni)
66. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms)
67. Centre d'Estudis Santjustencs (Sant Just Desvern)
68. Centre d'Estudis Segarrencs (Freixenet de Segarra)
69. Centre d'Estudis Selvatans (la Selva del Camp)
70. Centre d'Estudis Selvatans (Santa Coloma de Farners)
71. Centre d'Estudis Seniençs (la Sénia)
72. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra)
73. Centre d'Estudis Tossencs (Tossa de Mar)
74. Centre de Documentació. Ecomuseu dels Ports (Horta de Sant Joan)
75. Centre de Lectura de Reus (Reus)
76. Centre de Recerques del Pla d'Urgell "Mascançà" (Mollerussa)
77. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc)
78. Centre Picasso d'Orta - Associació UNESCO (Horta de Sant Joan)
79. Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona (Tarragona)
80. Circare. Grup de Recerca Històrica (Barcelona)
81. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (Cerdanyola)
82. Consell Cultural de les Valls d'Àneu (Esterrí d'Àneu)
83. El bou i la mula (Premià de Mar)
84. Esbart Català de Dansaires (Barcelona)
85. Federació d'Instituts d'Estudis Comarcals del País Valencià (Bunyol)
86. Fundació Arnau Mir de Tost (Ager)
87. Fundació Bosch i Cardellach (Sabadell)
88. Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida)
89. Fundació Roca i Galès (Barcelona)
90. Grup d'Estudis Cubellencs (Cubelles)
91. Grup d'Estudis d'Esplugues (Esplugues de Llobregat)
92. Grup d'Estudis Locals (Sant Cugat del Vallès)
93. Grup d'Estudis Sitgetans (Sitges)
94. Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze (Sant Quirze del Vallès)
95. Grup de Recerca de Cervelló (Cervelló)
96. Grup de Recerca Folklòrica d'Osona (Folgueroles)
97. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà)
98. Grup d'Història del Casal (Mataró)
99. Institut d'Estudis Baleàrics (Palma de Mallorca)
100. Institut d'Estudis Ceretans (Puigcerdà)
101. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Ondara)
102. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià (Amposta)
103. Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (Ontinyent)
104. Institut d'Estudis del Baix Cinca (Fraga)
105. Institut d'Estudis del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols)
106. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa)
107. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres)
108. Institut d'Estudis Gironins (Girona)
109. Institut d'Estudis Penedesencs (Vilafranca del Penedès)
110. Institut d'Estudis Vallencs (Valls)
111. Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Girona)
112. Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell (Adrall)
113. Institut Menorquí d'Estudis (Maó)
114. Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró)
115. Observatori Sociodemogràfic de les Terres de Lleida (Lleida)
116. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot)
117. Patronat d'Estudis Osonencs (Vic)
118. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella)
119. Societat Arqueològica Lul·liana (Palma de Mallorca)
120. Taller d'Història de Gràcia. Centre d'Estudis (Barcelona)
121. Taller d'Història del Clot - Camp de l'Arpa (Barcelona)
122. Terra dels Avis (Elna)
123. Tot Història Associació Cultural (Barcelona)

FRONTISSA

Edita:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Carrer del Carme, 47 (IEC) • 08001 BARCELONA
Tel. 933 248 585 ext 131 • Fax 932 701 180 • ccepc@iec.cat • www.ccepc.org

Consell de Redacció:

Josep M. Contel, Narcís Figueras, M. Carme Jiménez,
Marcel Poblet, Josep Santesmases i Francesc Viso

Dipòsit legal: T-730-2001 - **Composició i impressió:** Gràfiques del Matarranya. Calaceit

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Diputació Tarragona

Diputació de Girona

INSTITUT
RAMON MUNTANER

Diputació de Lleida

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCs

Generalitat
de Catalunya